

OPINNÄYTETYÖ

Selvää sirkusta !

Sirkus osana ehkäisevää päihdetyötä

Kristiina Rankila

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

1/ 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kristiina Rankila	Sivumäärä 68 ja 3 liitesivua
Työn nimi Selvää sirkusta ! Sirkus osana ehkäisevää päihdetyötä.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Heini Kapanen, Sanna Pykkänen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Preventiimi, Elsi Vuohelainen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaaja oli nuorisotalon ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimi. Opinnäytetyössä tutkittiin Preventiimin ja tamperelaisen nuorisosirkus Sorin Sirkuksen yhteistyömahdollisuuksia. Sorin Sirkus on aktiivinen jäsen eurooppalaisten nuorisosirkusten CARAVAN-verkostossa.</p> <p>Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli selvittää:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Mitkä ovat sirkusharrastuksen myönteiset vaikutukset lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen,2) millaisena Sorin Sirkuksen sirkusohjaajat ja –opettajat näkevät roolinsa ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta ja mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa,3) millaisia mahdollisuuksia sirkusohjaajat ja –opettajat näkevät sirkusmenetelmien käytöstä ehkäisevässä päihdetyössä,4) millaista tukea sirkusohjaajat ja –opettajat tarvitsisivat mielestään työssään ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta,5) millaisia yhteistyön mahdollisuuksia he näkevät yhteistyölle Preventiimin kanssa. <p>Sirkusohjaajien ja –opettajien näkemykset sirkusharrastuksen vaikutuksista osoittivat sirkusharrastuksen monitahoisesti tukevan ehkäisevän päihdetyön tavoitteita. Sirkusharrastuksen hyvinvointivaikutukset liittyvät sosiaaliseen vahvistamiseen ja vähentävät päihteidenkäytön riskejä. Ehkäisevä päihdetyö Sorin Sirkuksessa on sosiaalista vahvistamista, mutta myös tarvittaessa keskustelua päihteistä ja varhaista puuttumista. Sirkusohjaajat ja –opettajat eivät nähneet erityistä tarvetta hankkia lisäkoulutusta ehkäisevästä päihdetyöstä. Sirkusohjaajat ja –opettajat osoittivat kuitenkin kiinnostusta ja halukkuutta tehdä yhteistyötä Preventiimin kanssa, mikäli yhteistyöhön tarvittavia resursseja on käytettävissä. Sirkusohjaajat ja –opettajat olivat halukkaita järjestämään nuorille mahdollisuuksia kokeilla erilaisia sirkusteknikoita sirkustyöpajoissa tai sirkuksen ulkopuolella yhteisissä tiloissa kuten puistoissa.</p> <p>Kehittämistyön suositus on, että Preventiimi tekee yhteistyötä nuorisosirkusten ja Nuorisosirkusliiton kanssa, jotta sirkusohjaajien ja opettajien koulutuksiin saataisiin ehkäisevän päihdetyön sisältöjä soveltuvin osin.</p> <p>Kehittämistyön empirinen aineisto kerättiin ryhmähaastatteluin, havainnoimalla ja osallistuvalla havainnoinnilla. Ryhmähaastattelujen tulokset vastasivat hyvin Tampereen yliopiston ”Vaikuttava sirkus” (2013) -tutkimuksen tuloksia sirkuksen hyvinvointivaikutuksista</p>	
Asiasanat ehkäisevä päihdetyö, sosiaalinen vahvistaminen, osallisuus, harrastukset, nuorisosirkus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Kristiina Rankila	Number of Pages 68 + 3
Title Clearly, sober circus ! Circus as part of substance abuse prevention.	
Supervisor(s) Heini Kapanen, Sanna Pylkkänen	
Subscriber and/or Mentor Preventiimi, Elsi Vuohelainen	
Abstract <p>The thesis was ordered by Preventiimi, a knowledge centre for youth substance abuse prevention. The thesis was studying the prospects for co-operation between Preventiimi and Sorin Sirkus, a youth circus from Tampere Finland. Sorin Sirkus is an active member circus of CARAVAN, European youth circus-and educational network.</p> <p>The aim of the thesis was to examine:</p> <ol style="list-style-type: none">1) what are the characteristics and positive effects of circus as a hobby,2) how the circus teachers and instructors in Sorin Sirkus circus see their role in substance abuse prevention and what substance abuse prevention is in Sorin Sirkus circus,3) what they consider being the possibilities of social circus methods in substance abuse prevention,4) what kind of help they need in their work for substance abuse prevention purposes and5) how they find the possibilities for co-operation with Preventiimi. <p>The results showed that the circus teachers and instructors found circus as a hobby in many ways promoting the aims of substance abuse prevention. The wellbeing effects of social circus are the same factors which minimize the risk of substance abuse. Substance abuse prevention in Sorin Sirkus circus is about empowerment by circusmethods and peer group activities. The circus teachers and instructors in Sorin Sirkus circus were interested in cooperation with Preventiimi if resources are permitting. Possible future cooperative action circus teachers and instructors found interesting was arranging workshops for young people in circus or outdoors, for example in parks.</p> <p>This thesis suggests that Preventiimi, youth circuses and The Finnish Youth Circus Association start cooperation in order to include themes of substance abuse prevention in educational courses for circus instructors and teachers.</p> <p>Results of the two focus group interviews related well with the results of wellbeing-effects of social circus in the research "Vaikuttava sirkus " (2013) administered by Tampere University in 2011-2014</p> <p>The study was material oriented. Methods used in this thesis were observation, participant observation and focus group interviews.</p>	
Keywords preventive substance abuse, empowerment, participation, hobbies, youth circus	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Kehittämistehtävä ja kehittämiskysymykset	7
2 SIRKUSHARRASTUS OSANA KASVATUSTOIMINTAA	8
2.1 Sirkus nuoren kasvun tukena	10
2.2 Sorin Sirkus: Parempia ihmisiä taiteen avulla	13
2.3 Sirkusalan koulutus Suomessa	17
2.4 Sorin Sirkus kehittämässä Euroopan yhteistä sirkusopettajakoulutusta	19
3 SIRKUSOPETUS SOSIAALISENA VAHVISTAMISENA	21
3.1 Sosiaalipedagoginen lähestymiskulma	22
3.2 Sirkus hyvinvoinnin edistäjänä: Sosiaalinen sirkus	24
3.3 Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö: Sosiaalista vahvistamista	27
3.4 Preventiimi: Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamista	31
4 SORIN SIRKUS JA EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	32
4.1 Aineiston keruumenetelmät: Havainnointi ja haastattelu	32
4.2 Aineiston analyysi	37
5 SIRKUSHARRASTUS LISÄÄ LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA	43
5.1 Sirkustoiminnan merkitys harrastajalle	44
5.2 Sirkusohjaajan ja -opettajan roolista ehkäisevässä päihdetyössä	49
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET	54
6.1 Kehittämistyön tulosten arviointia	54
6.2 Kehittämissuosituksien	60
6.3 Kehittämistyön arviointia	61
LÄHTEET	64
LIITTEET	69

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on syntynyt nuorisotalon ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimin tilauksesta. Preventiimi on osa valtakunnallista nuorisotyön kehittämis- ja palvelurakennetta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt Suomessa kolmetoista nuorisotyön valtakunnallista kehittämis- ja palvelukeskusta, joille on uskottu nuorisotyön kehittäminen omalla alallaan. Ministeriö tukee palvelu- ja kehittämiskeskustoiminta-avustuksilla ja sopii tehtävistä vuosittain tuloskeskusteluissa. (Preventiimi 2015). Tamperelainen Sorin Sirkus on nuorisosirkusten ja sirkustaiteen osaamis- ja kehittämiskeskus. Elsi Vuohelaisen (henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2015) mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja palvelu- ja kehittämiskeskusten toive on lisätä keskustusten välistä yhteistyötä, minkä takia tämän opinnäytetyön tekeminen yhteistyössä oli luontevaa. Tämä opinnäytetyö ja sen kehittämistehtävä on Preventiimin ja Sorin Sirkuksen yhteistyötä, jossa Preventiimi on kehittämistyön tilaajataho ja Sorin Sirkus kehittämissympäristö.

Sorin Sirkus on tullut sekä Suomessa että kansainvälisesti tunnetuksi korkeatasoisesta taiteellisesta sirkusosaamisestaan. Tekemästään nuorisosirkustyöstä Sorin Sirkus on saanut Nuori Kulttuuri -lähettiläs tittelit vuosina 2008 ja 2009. Lastenkulttuurin valtionpalkinto Sorin Sirkukselle myönnettiin vuonna 2010. Teatterin Tiedotuskeskuksen myöntämän Sirkuksen Lumo -palkinnon Sorin Sirkus sai vuonna 2012 ammattimaisesta nuorisosirkusesitysten tuottamisesta. Kun Sorin Sirkus juhlii 30-vuotista toimintaansa vuonna 2015, Tampereen kaupunki myönsi ansiomitalin Sorin Sirkuksen sirkustirehtööri Taina Kopralle tunnustuksena merkittävistä yhteiskunnallisista ansioista Tampereen kulttuurin hyväksi. (Sorin Sirkus 2015).

Sorin Sirkus on edistysmielinen ja kehittämismyönteinen sirkus, sillä se on ollut mukana sekä suomalaisissa että kansainvälisissä tutkimushankkeissa, joissa on kehitetty soveltavaa sirkusta ja sirkuspedagogiikkaa. Sorin Sirkuksen ja Tampereen yliopiston yhteistavoitteena on tulevaisuudessa kehittää suomalainen sirkuksen metodeja käyttävä opettajankoulutus Tampereelle. Parhailtaan Sorin Sirkus on mukana hankkeessa, jossa pyritään luomaan eurooppalainen yhtenevä sirkusopettajakoulu-

tus ja sille opetussuunnitelma (Sorin Sirkus 2015). Tähän koulutussuunnitelmaan olisi tärkeä saada ehkäisevän päihdetyön näkökulma ja sisällöt mukaan.

Nuoruus on valmistautumista aikuisuuteen. Se on aikaa, jolloin rakennetaan maailmankuvaa ja muodostetaan käsityksiä yhteiskunnassa vallitsevista arvoista, tavoista ja kulttuurisista ilmiöistä (Hämäläinen, 2007, 176). Päihteiden käyttö tai niistä pidättäytyminen kuuluu näihin kulttuurisiin ilmiöihin ja tapoihin. Mitä varhaisemmassa vaiheessa päihteisiin liittyvää keskustelua nuorten kanssa käydään, sitä paremmat valmiudet heillä on tehdä omia päihteiden käyttöön liittyviä tietoisia päätöksiä. Lasten ja nuorten päihdeasenteisiin vaikuttavat luonnollisesti myös heidän lähipiiriinsä kuuluvien aikuisten oma esimerkki ja heidän kommunikoimansa asenteet. Tässä vanhempien ja opettajien rinnalla myös harrastustoimintaa ohjaavat aikuiset ovat tärkeässä roolissa.

Päihteiden käytöstä on olemassa luotettavaa tutkimustietoa, joka osoittaa päihteiden käytön haitalliset vaikutukset erityisesti nuorten kasvuun ja kehitykseen, terveyteen, mielenterveyteen sekä elämänhallintaan liittyviin kykyihin. Tästä syystä myös lainsäädäntö edellyttää ehkäisevän päihdetyön tekemistä. Nuorisolaki (27.1.2006/72) sisältää velvoitteen ehkäisevästä päihdetyöstä ja laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä tulee voimaan 1.12.2015 (523/2015).

Päihteiden käytöltä ehkäisevä työ tulisi suomalaisessa yhteiskunnassa nähdä kaikkien lapsi- ja nuorisotyötä tekevien toimijoiden yhteisenä tehtävänä. Sellaisena se edellyttää myös eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteistä tavoitteenasettelua. Tällaisen yhteistyön näen myös itse vanhempana ja tulevana yhteisöpedagogina tärkeäksi. Tämä kehittämistyö pyrkii osaltaan edistämään ehkäisevän päihdetyön toimijoiden ja harrastustoimintaa ohjaavien sirkusopettajien ja -ohjaajien välistä yhteistyötä. Sirkustoiminnalla on tieteellisin menetelmin osoitettu olevan hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) osoitti sirkuksella olevan lasten ja nuorten elämää, terveyttä ja mielenterveyttä tukevia vaikutuksia. (Kekäläinen & Kakko 2013, 7). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan nuorta päihteiden käytöltä

suojaaviin tekijöihin kuuluu toimiva sosiaalinen verkosto ja harrastukset (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Päihteiden käytöltä suojaavia tekijöitä nuoren elämässä-

ovat myös yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne sekä lähipiiriin kriittiset päihdeasenteet (Normann, Odell, Tapio & Vuohelainen 2015, 13).

Sirkustoiminta tarjoaa nuorelle lähiyhteisön, jossa nämä yhteenkuuluvuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden tarpeet täyttyvät. Sosiaalinen sirkus tukee lasten ja nuorten ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä (Kekäläinen & Kakko 2013, 12). Sirkustoiminta voidaan nähdä nuoren sosiaalisena vahvistamisena. Sosiaalinen vahvistaminen on ehkäisevässä päihdetyössä niiden päihteiden käytöltä suojaavien tekijöiden vahvistamista, jotka liittyvät nuoren elinympäristöön ja siinä vaikuttaviin sosiaalisiin suhteisiin (Pylkkänen & Viitanen & Vuohelainen 2009, 14). Sosiaalinen vahvistaminen johtaa nuoren elämäntaitojen paranemiseen ja hyvinvoinnin lisääntymiseen (Herranen & Lundbom 2011, 6). Sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta sirkus tekee ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön toimijalla Preventiimillä ja Sorin Sirkuksella on siten yhteinen perusta, jolle yhteistyötä on mahdollista rakentaa. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja sirkuksen hyvinvointivaikutukset ovat vakuuttavia perusteluita myös rahoittajatahojen näkökulmasta, kun hankkeille haetaan rahoitusta, olipa kyse nuorten tai erityisryhmien sosiaalisen sirkuksen toiminnasta.

1.1 Kehittämistehtävä ja kehittämiskysymykset

Kehittämistyön tilaaja Preventiimi oli kiinnostunut selvittämään sirkusopettajien ja -ohjaajien näkemyksiä siitä, mitä erityistä annettavaa sirkuksella olisi ehkäisevään päihdetyöhön, ja mitä yhteistyön mahdollisuuksia he näkevät sirkuksella olevan Preventiimin kanssa ehkäisevässä päihdetyössä. Sirkusopettajilta ja -ohjaajille toivottiin mahdollisia yhteistyöhankkeita varten ajatuksia ja ideoita siitä, miten sirkus voi olla mukana toteuttamassa ja vahvistamassa ehkäisevää päihdetyötä.

Tämä kehittämistyö pyrkii myös kuvaamaan sitä, mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa, ja millä perusteilla sirkusharrastus voidaan nähdä osana ehkäisevää päihdetyötä. Tavoitteena oli niin ikään selvittää miten sirkusopettajat ja -ohjaajat näkevät sirkuksen ja oman roolinsa ehkäisevässä päihdetyössä.

Henkilökohtaisesti toivon tämän kehittämistyön vahvistavan sirkusohjaajien ja opettajien käsitystä sirkuksesta osana ehkäisevää päihdetyötä. Kehittämistyön yleisempänä tavoitteena on herättää heissä pohdintaa siitä, miten ehkäisevä päihdetyö voisi olla ehkä entistä tiedostetummin kasvatuksellisenä tavoitteena myös sirkuksessa. Sen ei tarvitse merkitä päihdevalistajan rooliin omaksumista, vaan sitä, että vuorovaikutustilanteissa sirkusohjaaja voi tarvittaessa sopivalla tavalla osallistua nuorten päihteidenkäyttöön liittyvään keskusteluun aikuisen ja kasvattajan näkökulmasta käsin. Nuoren lähellä olevilla aikuisilla on myös velvollisuus ryhtyä nuorta tukeviin toimenpiteisiin, mikäli nuoren päihteiden käyttö aiheuttaa huolta hänen hyvinvoinnistaan.

Sorin Sirkus on osa eurooppalaisten sirkusten CARAVAN-verkoston. CARAVAN-verkostolla on parhaillaan käynnissä hanke, jossa pyritään luomaan yhteistä eurooppalaista sirkusopettajakoulutusta. (Sorin Sirkus 2015). Preventiimillä voisi olla mahdollisuus Sorin Sirkuksen kanssa yhteistyössä pyrkiä vaikuttamaan siihen, että sirkusopettajien koulutuksen tulevaan opetussuunnitelmaan sisällytettäisiin ehkäisevän päihdetyön sisältöjä ja tavoitteita. Tämä vahvistaisi sirkusopettajien kasvatuksellista roolia myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna.

Tämän kehittämistyön kehittämiskysymykset ovat:

- 1) Mitä sirkusharrastus merkitsee lapselle ja nuorelle?
- 2) Mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa?
- 3) Mitä erityistä annettavaa sirkuksella on ehkäisevään päihdetyöhön?

2 SIRKUSHARRASTUS OSANA KASVATUSTOIMINTAA

Vielä muutama kymmenen vuotta sitten sirkusharrastaja oli harvinaisuus. Viime aikoina on kauppakeskusten ja kuntosalien yhteyteen perustettu liikuntapaikkoja, joissa lapsia ohjataan liikkumaan sirkusmenetelmin. Erilaiset välineet houkuttelevat kokeilemaan ja koukuttavat uusien taitojen ja temppujen omaksumiseen. Kehonhallinta kehittyy leikinomaisen liikunnan ohessa. Henkisetkin kyvyt kehittyvät liikunnallisen

harrastuksen myötä, sillä sirkusharrastukseen kuuluu itsensä haastaminen, rohkeus kokeilla uusia asioita, ja harjoittelun pitkäjänteisyys.

Sirkustutkija Tomi Purovaaran (2005) mukaan sirkuksen lähtökohtana on ihmisen tarve ja kyky koetella fyysisen ilmaisun rajoja. Sirkuksen perusyksikkö on esiintyjän kehon tarkka, kunkin sirkuslajin tekniikkaan perustuva liike. Liike saa rinnalleen lisää ulottuvuuksia, kun siihen liitetään esineitä ja välineitä, tai kun tutkitaan kehon suhdetta tilaan ja aikaan. (Purovaara 2005, 14–15).

Purovaaran (2005) mukaan sirkustoiminnassa fyysisyys korostuu, sillä sirkuksessa kaikki, myös tunne, pyritään kuvaamaan aina liikkeen kautta. Puhetta sirkuksessa on vähän. Sirkus on toiston taidetta, sillä uudet taidot omaksutaan harjoitteluvaiheessa toistamalla liikeratoja, kunnes tekninen suoritus siirtyy pysyvästi liikemuistiin. Taitojen ylläpitäminen vaatii sekin jatkuvaa harjoittelua, sillä sirkusesiintyjällä tulee olla luottava suhde omaan kehoonsa. Purovaara vertaa sirkusesiintyjää taistelijaan, jonka kamppailua katsoja saa seurata. Sirkusesiintyjän ”vastustajina” ovat ihmiskehon fyysiset ominaisuudet ja henkiset puutteet (pelko, epävarmuus) sekä fysiikan lainalaisuudet kuten maan vetovoima ja ilmanvastus. (Purovaara 2005, 88 - 89).

Purovaaran (2005,19) mukaan sirkuksessa sekä lapsiin että aikuisiin vetoaa jännitys, ilo ja huumori. Hän lainaa Johan Huizinga'n (1938, 17–21) käsitettä ” homo ludens”, leikkivä ihminen. Huizinga on määritellyt kulttuurimme ja luovuutemme pohjaksi leikin ja leikillisyyden. (Purovaara 2005, 19). Purovaaran mukaan sirkus voidaan nähdä leikkinä: kuten leikissä, sirkuksen katsoja jakaa esiintyjän kanssa epätietoisuuden siitä, onnistuuko hän tempuissaan. (Purovaara 2005, 19).

Purovaaran (2005, 91) mukaan sirkus on edustanut kaikissa kulttuureissa jollakin tapaa myös ”toiseutta”. Sirkuksen esiintyjät ovat perinteisesti poikenneet tavallisista ihmisistä. Se on liittynyt kiertävien sirkusten muusta yhteiskunnasta poikkeavaan elämäntapaan, mutta poikkeavuus on myös sirkuksen tapa kääntää asiat, ihmiset tai luonnonlait ylösalaisin. Naiset ovat sirkuksessa voineet olla akrobaatteja, voimanasia

tai eläintenkesyittäjiä, mikä Purovaaran mukaan on osaltaan laajentanut naiseuden käsitettä. (Purovaara 2005, 91).

Nykyään valtaosa sirkusharrastajista Suomessa onkin tyttöjä. Vaikka sirkus edellyttää kurinalaisuutta silloin, kun pyritään kehittymään jossakin taidossa, se tarjoaa myös mahdollisuuden luovaan, vapaaseen ilmaisuun. Sirkus ruokkii ja kehittää luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä. Sirkuksessa esteettisyys ja taiteellinen ilmaisukyky ovat nekin tärkeitä teknisen osaamisen ohella. Sirkuksen viehätys perustunee osaltaan liikkeiden ja temppujen näyttävyyteen ja toisaalta taiteelliseen vaikutelmaan, jota musiikilla, valoilla ja värikkäillä asuilla ja välineillä korostetaan.

2.1 Sirkus nuoren kasvun tukena

Sain tämän opinnäytetyön kehittämistehtävän myötä mahdollisuuden tutustua itselleni aiemmin tuntemattomaan sirkuksen maailmaan. Sirkus on näyttäytynyt minulle harrastuksena, jolla on monitahoinen myönteinen vaikutus lapsen ja nuoren persoonan kehittymiseen. Suomessa sirkusharrastus on kasvattanut vuosi vuodelta suosioaan. Nuorisosirkukset tekevät osaltaan nuorisotyötä, mikä monesti nuorisotyön kokonaisuutta tarkasteltaessa unohdetaan. Sirkusohjaajat ja -opettajat tekevät vastuullista kasvatustyötä sirkustaiteen ammattitaidolla ja pedagogisella osaamisellaan.

Nuorella tulisi olla tekemistä, joka tarjoaa hänelle elämyksiä, jännitystä ja haasteita, mutta samalla auttaa häntä kasvamaan myös niissä henkisissä kyvyissä, joita aikuisuus ja yhteiskunnan jäsenyys edellyttävät. Sirkusharrastuksessa lapsi ja nuori oppii asettamaan itselleen tavoitteita saavuttaakseen uusia taitoja. Uusien taitojen oppiminen on palkitseva kokemus ja parantaa lapsen ja nuoren itsetuntoa. Sirkku Aho (1997) kuvaa Michele Borban (1989, 1993) ja Robert Reasonerin (1982, 1994) käsitystä ihmisen itsetunnon rakenteesta. Itsetunnolla on Borban ja Reasonerin mukaan viisi ulottuvuutta. Siihen liittyvät turvallisuuden tunteet, joita lapsi tai nuori tuntee muista ihmisistä kohtaan. Turvallisuus syntyy rajoista, säännöistä ja positiivisesta ilmapiiristä. Itsetunto on itsensä tiedostamista: käsitys omista vahvuuksista ja heikkouksista rakentuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Itsetunto liittyy hyväksytyksi tulemisen

ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja ryhmään tai yhteisöön samastumiseen. Itsetunto on myös tehtävä- ja tavoitetietoisuutta, kykyä ottaa vastuuta, tehdä aloitteita, ratkaista ongelmia ja asettaa tavoitteita. Itsetuntoa rakentavat pätevyudentunteet, jotka syntyvät onnistumisen kokemuksista. Ne lisäävät uskallusta ottaa riskejä ja sietää pettymyksiä. (Aho & Laine 1997, 22 – 64). Sirkustoiminnassa harjoitteluun kuuluu myös epäonnistumisen kokemukset, joita opitaan kestämään, koska ne ovat osa sirkustaitojen oppimista. Uusien taitojen oppiminen ja taitaminen lisää itsetuntoa.

Nuorella on tarve kuulua ryhmään ja tulla hyväksytyksi. Näihin tarpeisiin pitäisi pyrkiä vastaamaan kaikessa nuorisokasvatuksessa. Markku T. Hyyppä on tutkinut yhteisöllisyyttä erityisesti urheiluseuratoiminnassa. Hyyppän (2000) mukaan osallistuva toiminta ja harrastukset edustavat yhteisöllisyyttä parhaimmillaan (Kylmäkoski, Pylkkänen & Viitanen 2011, 86). Urheiluseuran tavoin sirkus muodostaa oman yhteisön, jossa toiminta on yhteisöllistä ja siihen kasvattavaa.

Ahon (1997, 142) mukaan lapsen moraalikehitystä ja -käyttäytymistä voidaan jouduttaa rohkaisemalla lapsia osallistumaan harrastuksiin ja yhteistoimintaan vertaisryhmän kanssa. Se, että lapsen on otettava muiden näkökannat huomioon ja sitouduttava yhteisiin tavoitteisiin on Ahon mukaan tässä suhteessa kehittävää. Sirkuksessa toimitaan ja tehdään yhdessä. Lapset ja nuoret oppivat tehokkaasti sosiaalisia taitoja työskentelemällä yhdessä. He oppivat vuorottelemaan, ottamaan vastuuta toistenkin turvallisuudesta ja sopeuttamaan käyttäytymistään ryhmän tarpeiden mukaan.

Myönteinen vaikutus lapsen moraalikehitykseen ja -käyttäytymiseen Ahon (1997, 143) mukaan on myös sillä, että lapselle annetaan myös itsenäisiä tehtäviä, joista hän on vastuussa, ja joiden suhteen hän saa mahdollisuuden tehdä omia valintoja. Sitä tukee sekin, että lapsi saa palautetta toiminnastaan ja oppii itsekin arvioimaan käyttäytymistään. Ryhmässä lapsi oppii havaitsemaan ja hyväksymään erilaisuutta. Sosiaalisia taitoja lapset oppivat mallista oppimalla, ikätovereittensa ja aikuisten käyttäytymistä tarkkailemalla. (Aho & Laine 1997, 142–145).

Sirkusharrastus yhdistää harrastavan lapsen ja nuoren omaa perhettä, kun vanhemmat osallistuvat vapaaehtoisina sirkuksen tapahtumien järjestämiseen. Sirkuksessa myös perheet tulevat keskenään tutuiksi lasten harrastusten myötä. Sirkusharrastus

tukee nuoren kasvamista päihteettömässä ympäristössä. Sirkusharrastus voi ennaltaehkäistä päihteidenkäyttöä tai ainakin siirtää päihteiden käytön aloittamisajankoh-
taa myöhempään ikäkauteen.

Sirkus on harrastus, jonka parissa voi kasvaa ja kehittyä läpi eri ikävaiheidenkin. Ne, jotka ovat aloittaneet sirkusharrastuksen lapsina, jatkavat yleensä sirkusharrastusta vuosia eteenpäin nuoreen aikuisuuteen asti ja vähitellen ottavat itse myös ohjaamis-
vastuuta sirkustoiminnassa. Vaatii kypsyttää ja sitoutumista ottaa vastuuta myös tois-
ten ohjaamisesta. Sirkusharrastus näyttäisi kasvattavan myös näitä henkisiä ominai-
suuksia ja taitoja.

Ympäri Suomea on syntynyt nuorisosirkuksia ja sirkuskerhoja, jotka kasvattavat yhä laajenevaa sirkusharrastajien piiriä. Ensimmäinen nuorisosirkus perustettiin vuonna 1972 Haminaan. Lahdessa syntyi Harjukadun nuortentaloon Nuokun sirkus vuonna 1982, kun eri toimintaryhmissä toimivat nuoret haluttiin koota yhteiseen toimintaan (Nuokun sirkus 2015). Useimmat nuorisosirkukset, myös Sorin Sirkus, ovatkin saaneet alkunsa osana kaupungin tai kunnan nuorisotyötä. (Sorin Sirkus 2015).

Nuorisosirkuksia on 2000-luvulle tultaessa perustettu eri puolille Suomea aina Rovaniemeä myöten. Sirkusharrastustoimintaa järjestettiin vuonna 2015 ainakin seuraavilla paikkakunnilla: Alajärvi, Eräjärvi, Espoo, Hamina, Helsinki, Hyvinkää, Hämeenlinna, Imatra, Joensuu, Jyväskylä, Kaavi, Klaukkala, Kolari, Kotka, Kouvola, Kuopio, Kurikka, Kuusankoski, Lahti, Mänttä, Ohkola, Oulu, Outokumpu, Pori, Pukinmäki, Rautavaara, Rovaniemi, Tampere, Turku, Veikkola, Vihti ja Ylitornio (Suomen Nuorisosirkusliitto 2015).

Kasvaneen sirkusharrastuksen seurauksena nähtiin vuonna 1991 tarpeelliseksi perustaa Suomen Nuorisosirkusliitto. Sillä on tällä hetkellä jäsenenä 45 yhteisöä: sirkuskouluja ja –kerhoja tai monitaiteellista ja liikunnallista toimintaa järjestäviä oppilaitoksia, järjestöjä ja muita organisaatioita, joilla nuorisosirkus on osana toimintaa. Petra Päivärinteen (henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2015) mukaan harrastajia näissä jäsenyhteisöissä on noin 7000. Suomen Nuorisosirkusliitto järjestää ohjaaja- ja täydennyskoulutusta sirkusohjaajille. Suomen Nuorisosirkusliitto on jäsenenä eurooppa-

laisten nuorisosirkusten kattojärjestössä EYCO:ssa (European Youth Circus Organisation). (Suomen Nuorisosirkusliitto 2015).

2.2 Sorin Sirkus: Parempia ihmisiä taiteen avulla

Kehittämistyöni kehittämisympäristö oli tamperelainen nuorisosirkus Sorin Sirkus. Se sijaitsee Tampereen Nekalan yritysalueella (Ahlmannintie 63). (kuva 1). Alun perin Sorin Sirkus aloitti toimintansa vuonna 1984 Tampereen kaupungin nuorisotoimen alaisena kerhona kaupungin keskustassa sijainneessa Sorinkadun kiinteistössä. Yhdistysmuotoiseksi Sorin Sirkus muuttui vuonna 1989. Sorin Sirkus ry:n toiminnasta vastaa hallitus, johon kuuluu puheenjohtajan lisäksi 6–8 johtokunnan jäsentä. (Sorin Sirkus).

Sorin Sirkus on vuosien varrella toiminut eri tiloissa. Toiminnan laajentuessa myös tilan tarve kasvoi. Nykyisissä Sorin Sirkuksen tiloissa Nekalassa on iso ja korkea harjoitustila, maneesi, joka on muunneltavissa 450-paikkaiseksi siirtokatsomoksi. Se on tarpeen, sillä Sorin Sirkuksen Joulushow kerää vuosittain jopa 10 000 katsojaa. (Sorin Sirkus). Maneesin lisäksi on useita pienempiä harjoitussaleja, väline- ja rekvisiittavarastot ja tekniikkatila, jossa voidaan korjata ja valmistaa välineitä ja rekvisiittaa. Sirkuksella on käytössään myös nykyaikainen ääni-, valo-ym. tekniikka. Sirkuksen sydämenä toimii aulan yhteydessä oleva kahvila, joka toimii vapaaehtoisvoimin. Se on kohtaamispaikka eri-ikäisille sirkuslaisille ja heidän vanhemmilleen, kun toiset vanhemmat tuovat ja toiset hakevat lapsiaan.

Kuva 1. Sorin Sirkuksen tilojen poikkileikkauskuva (aula, kahvila, harjoitussalit, maneesi/katsomo. Piirros Arkkitehtikonttori Petri Pussinen Oy. (Sorin Sirkus 2015).

Kulttuuri- ja opetusministeriö on nimennyt Sorin Sirkuksen nuorisosirkusten ja sirkustaiteen valtakunnalliseksi osaamis- ja kehittämiskeskukseksi. Sen toiminta tähtää erityisesti lasten ja nuorten sirkustaiteen harrastuksen edistämiseen, ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Sorin Sirkus on ollut uranuurtaja sirkustaiteen perusopetusta antavana sirkuksena. Se on yksi Suomen neljästä sirkuksesta, jotka ovat taiteen perusopetuksen valtionavun piirissä. (Sorin Sirkus 2015). Opetushallitus on määritellyt taiteen perusopetuksen sisällöt ja tavoitteet myös sirkustaiteelle 30.3.2005 vahvistamissaan yleisen ja laajan opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016).

Sorin Sirkus kokoaa viikoittain 380 lasta ja nuorta sirkuskoulun iän ja taidon mukaan jaettuihin harrasteryhmiin. Sirkuksella on sopimus Tampereen kaupungin kanssa siitä, että sirkusryhmiin otetaan oppilaita myös sosiaalisin perustein vapaaoppilaisiksi. Osan rahoituksestaan Sorin Sirkus saa Tampereen kaupungilta (Sorin Sirkus). Sorin Sirkuksen lapsilähtöisyyttä kuvaa se, että eri-ikäisten oppilasryhmät on nimetty yleensä jonkin eläimen mukaan: Marakatit, Merileijonat, Papukaijat, Pantterit, Kirahvit, Seeprat jne. Sirkustunteja on arkisin klo 16.00–20.40. Sirkustunti on 45 minuuttia, mutta yleensä oppitunnit ovat kaksoistunteja. Varhaisiän opetusta annetaan 4-6-vuotiaille. Heidän oppituokionsa on kerrallaan 60 minuuttia. Nuorempien sirkusoppilaiden ryhmiä ohjaa yhtä aikaa kaksi tai kolmekin opettajaa. Ryhmissä harjoitellaan esimerkiksi kuperkeikkaa ja tehdään erilaisia leikinomaisia liikuntaharjoitteita ryhmässä ja pareittain. Kouluikäiset pääsevät kokeilemaan välineitä, kuten yksipyöräistä, puujalkoja yms.

Nuorten ryhmissä harjoitellaan jo eriytyneempiä temppuja: jongleerausta, ihmispymideja, ilma-akrobatiaa, taikurintemppuja jne. Oppitunnit ovat ennen kaikkea yhdessä tekemistä. Oppitunnit on organisoitu niin, että tunnilla kaikki pääsevät toimimaan yhtä aikaa. Sorin Sirkuksen antama sirkustaiteen opetus etenee tavoitteellisesti tasolta toiselle. Sirkustaiteen perusopetusta annetaan sekä yleisen että laajan oppimäärän mukaan. Yleisen oppimäärän (500 tuntia) voi suorittaa neljässä vuodessa tai henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaan. Laajan oppimäärän (1300 tuntia) suorittaminen vie viisi vuotta. Viikkotuntimäärät kasvavat opintojen edetessä. Yleisen oppimäärän piirissä olevat sirkuskoululaiset (kouluikäiset ja nuoret) harjoittelevat muutaman tunnin viikossa, myöhemmin kaksi ja kolmekin kertaa viikossa. Laajan oppimäärän suorittavat (9-vuotiaat ja vanhemmat) sirkuskoululaiset harjoittelevat

kolmesta neljään kertaan. Laajaan oppimäärään kuuluu lisäksi esitysten valmistelut. Opintojen syventävässä vaiheessa nuoret viettävät huomattavan osan vapaa-ajastaan sirkuskoulussa. (Sorin Sirkus).

Sirkustaiteen perusopetus ei ole vain temppujen opettelua: se on sekä liikunta- että taidekasvatusta. Se on taiteidenvälistä kasvatusta, jossa painotetaan myös sosiaalista ja henkistä kehitystä sekä osallisuuden kokemusta. Opetussuunnitelman perusteissa oppiminen määritellään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Oppiminen määritellään pitkäjänteiseksi, kokonaisvaltaiseksi ja tavoitteelliseksi. Opetuksessa korostetaan vuorovaikutteista suhdetta opettajan ja ryhmän kanssa. Opetussuunnitelman mukaan työtapojen tulee ohjata oppilasta arvostamaan kaikkien ryhmän jäsenten työskentelyä. Oppimisessa ja opiskelussa korostetaan oppilaan aktiivista ja itsenäistä roolia. Opetusympäristön tulisi olla fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja ilmapiiriltään avoin, myönteinen ja oppilasta rohkaiseva. Sen tulisi tarjota oppilaalle onnistumisen kokemuksia ja rohkaista häntä asettamaan omia tavoitteitaan. Opetusympäristössä tulisi myös huomioida, että taiteellinen oppiminen on pitkäjänteistä ja taitojen omaksuminen vaatii aikaa ja tapahtuu vähitellen.

Perusopetuksen laajan oppimäärän perusteissa asetetaan tavoitteeksi, että ”opetus tukee oppilaan henkistä kasvua ja hänen kehittymistään arvostelukykyiseksi ja ajattelevaksi yksilöksi, joka rakentaa maailmankuvaansa omien kokemuksensa pohjalta”. Opetuksessa tavoitteena on myös tukea oppilaan minäkuvan ja itsetunnon voimistumista ja luoda edellytykset elinikäiselle sirkustaiteen harrastukselle. Tavoitteena on myös, että oppilas oppii iloitsemaan omasta ja muiden työskentelystä ja vaikuttamaan ympäristönsä ilmapiiriin myönteisesti. Näissä taiteen perusopetuksen tavoitteissa voidaan nähdä pyrkimystä oppilaan kehittämiseen ja vahvistamiseen myös sosiaalisissa taidoissa ja siten taiteen perusopetus on nähdäkseni myös sosiaalista vahvistamista. Opetuksessa tulisi ottaa huomioon oppilaiden ainutkertaisuus, mutta myös kulttuurinen moniarvoisuus. (Opetusministeriö, 2016). Sorin Sirkuksessa monikulttuurisuus ja kansainvälisyys nähdään rikkautena ja sirkustaidetta edistävänä asiana. Kansainvälisyyskasvatus liittyy Sorin Sirkuksessa opetukseen kansainvälisten opettajien ja ryhmien vierailujen kautta. (Sorin Sirkus 2015.). Sirkusharrastus voi johtaa myös ammattiin, sillä taiteen perusopetuksen suorittaneilla sirkuskoulun oppi-

lailla on hakukelpoisuus sirkusalan ammatilliseen koulutukseen.(Opetusministeriö, 2016).

Sorin Sirkuksen tunnuslause on ”Parempia ihmisiä taiteen avulla”. Sorin Sirkus määrittelee oppimiskäsityksensä pohjautuvan konstruktivistiseen, sosiaaliseen ja behavioristiseen oppimiskäsitykseen. Oppimisessa korostetaan tekemällä ja kokeilemalla oppimista, ongelmanratkaisua ja kysymysten esittämistä. Oppilaita kannustetaan luovuuteen, avoimuuteen ja ryhmässä toimimiseen. Sorin Sirkuksen opetustavoitteisiin kuuluu myös vastuunottaminen itsestä ja muista sekä sirkusvälineistä huolehtiminen. Oppilaat saavat ohjausta harjoittelussa ja esiintymisessä. (Sorin Sirkus 2015).

Sorin Sirkuksessa päätoimisia opettajia on kuusi. Heidän lisäksi on viikoittain kaksitoista tuntiopettajaa. Opettajakunnassa on sekä miehiä että naisia. Sirkuksessa työskentelee lisäksi kuukausipalkalla apulaisrehtori, tuottaja, talouspäällikkö, maneesimestari, puvustaja, kaksi siivooja-kahvilanpitäjää ja rakennusmies. Henkilökuntaan kuuluu myös harjoittelijoita, siviilipalvelumies tai vapaaehtoistyöntekijöitä. (Sorin Sirkus 2015). Sorin Sirkuksen sirkuksessa järjestetään myös lyhytkursseja ja leirejä. Erilaisissa projekteissa mukana olevat työntekijät mukaan luettuina työntekijöitä on jopa 60 ja sirkusopetuksen piirissä 1500 kävijää vuodessa (Tähtitalvikki Poikajärvi, Hervannan Sanomat 1.4.2015).

Kuvaavaa Sorin Sirkuksen toiminnalle on se, että nuoret sirkuslaiset kokoontuvat myös ohjattujen ryhmätuntien ulkopuolella harjoittelemaan yhdessä. Sorin Sirkuksessa sirkusoppilaiden vanhemmat nähdään tärkeänä yhteistyötahona sirkusharrastuksen kannalta. Tiedotus ja kodin ja sirkuksen välinen kommunikointi tapahtuu Wilmatietojärjestelmän kautta. Monet vanhemmista osallistuvat esitysten kuten Joulu-show´n valmisteluihin järjestelemällä paikkoja, ohjaamalla parkkipaikalla liikennettä ja auttamalla kahvilan myynnissä.

Sorin Sirkus on mukana Tampereen kaupungin kulttuurikasvatusohjelma ”Taidekaareissa”. Taidekaaren puitteissa perusopetuksen eri luokka-asteiden oppilaat pääsevät sirkustyöpajassa tutustumaan sirkustoimintaan. (Tampereen kaupunki 2015).

Sorin Sirkus on tehnyt Tampereen yliopiston kanssa yhteistyötä kotimaisissa sirkus-tutkimuksissa (Vaikuttava Sirkus –hanke 2013, 4). Tästä yhteistyöstä lähemmin luvussa 3. Sorin Sirkus on kehittänyt sirkuspedagogiikkaa myös kansainvälisissä hankkeissa. Tästä enemmän tämän luvun kohdassa 2.4.

Sorin Sirkuksen suurimpana kehityskohteena juuri tällä hetkellä on rakentaa Tampe-reelle sirkuskoulutuksen ”täydellinen kaari”, joka kattaisi sirkusopetuksen antamisen päiväkotii-ikäisistä lapsista sirkuslukioon asti. Haaveena on, että Tampereen yliopis-tossa olisi tulevaisuudessa mahdollista suorittaa sirkustaiteen opettajan tutkinto. Myös yhteistyö ala- ja yläkoulu- sekä lukioasteilla on kehitteillä Tampereen yliopiston Normaalikoulun kanssa. Sinne suunnitellaan sirkuslukioita. Lisäksi toiveissa on sosi-aalisen sirkuksen toiminnan vahvistaminen ja vakiinnuttaminen. (Tähtitalvikki Poika-järvi, Hervannan Sanomat 1.4.2015).

2.3 Sirkusalan koulutukset Suomessa

Suomalaisissa nuorisosirkuksissa on ohjaajina ja opettajina koulutustaustaltaan kirja-va joukko ihmisiä, joita useimpia yhdistää sirkusharrastusta. Lapsina sirkushar-rastuksen aloittaneet yleensä jatkavat sirkusharrastusta nuoreen aikuisuuteen saak-ka ja siirtyvät siinä vaiheessa sirkusopettajan työpariksi apuohjaajan ominaisuudes-sa. Sirkusta opettavilla ohjaajilla voi olla monivuotinen sirkusharrastusta tai sir-kustaiteilijan tai sirkusopettajan koulutus. Sirkusohjaaja nimike viittaa niihin, joilta ammatillinen sirkusopettajan koulutus puuttuu. He voivat silti olla kokeneita sirkushar-rastajia, ja he ovat yleensä käyneet monenlaisia sirkusalan kursseja, myös erityisesti ohjaamiseen liittyviä.

Petra Päivärinteen (henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2015) mukaan Suomen Nuo-risosirkusliiton vuonna 2014 tekemän kyselyn perusteella sirkusopettajia ja -ohjaajia on liiton jäsenjärjestöissä noin 250. Ammattikoulutettuja on kolmannes opettajista. Opettajista ja ohjaajista 70 prosenttia on naisia. Opettajien määrä on edelleen kas-vussa, koska sirkuskouluja on vuonna 2013 tehdyn kyselyn jälkeen syntynyt lisää.

Sorin Sirkuksessa useimmat opettajat ovat aloittaneet omakohtaisen sirkusharrastuksen jo lapsina tai nuorina. Usein jokin toinen liikunnallinen harrastus on vaihtunut sirkusharrastukseksi. Joku on löytänyt sirkusharrastuksen vasta aikuisiässä. Kamilla Nisson (henkilökohtainen tiedonanto 26.11.2015) mukaan Sorin Sirkuksessa on viisi opettajaa, jotka ovat valmistuneet Turun ammattikorkeakoulun taideakatemian sirkuslinjalta. Kaksi Sorin Sirkuksen opettajista on valmistunut Lahden Koulutuskeskus Salpauksen sirkuslinjalta. Sorin Sirkuksen opettajakunnassa on vaihtelevasti myös niitä, jotka ovat opiskelleet muualla Euroopassa sirkusartisteiksi, esimerkiksi Ruotsissa, Ranskassa, ja Belgiassa. Sorin Sirkuksen opettajakunnassa on myös tanssijan, lähihoitajan, sosionomin ja yhteisöpedagogin ammattitutkinnon suorittaneita opettajia.

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa aloitettiin vuonna 1993 ammatillinen sirkuskoulutus. Taiteellis-pedagoginen koulutus kestää neljä vuotta ja koulutus antaa valmiuksia opiskelijoille toimia esiintyjän tai opettajan tehtävissä. Lahdessa on Koulutuskeskus Salpauksessa toisen asteen kolmivuotinen koulutus, josta valmistuu sirkusartisteja. (Sirkusinfo 2015).

Suomen Nuorisosirkusliitto järjestää täydennyskoulutusta ja lyhytkursseja, joilla tuetaan ohjaajien ja opettajien pedagogisia ja ryhmänohjaamiseen liittyviä taitoja varsinaisten sirkusohjaustaitojen ja tietämyksen lisäksi. Vuonna 2014–15 Suomen Nuorisosirkusliitto järjesti monenlaista ohjaajakoulutusta sirkusohjaajille, opettajille ja sirkusharrastajille. Opettajien ja ohjaajien koulutuksissa sisällöt liittyvät sirkuspedagogiikkaan: sirkuslajien opettamiseen, hyviin opetuskäytänteisiin, turvalliseen sirkusharjoitteluun, harjoittelun fyysisiin vaatimuksiin (harjoittelu, lepo, ravinnonsaanti) ja psyykkiseen valmennukseen. Sirkusharrastajille järjestettävä apuohjaajakoulutus tähtää ryhmän ohjaamisen käytännöllisiin taitoihin. Lapsia, nuoria ja erityisryhmiä ohjaille annetaan täydennyskoulutusta, jossa kehitetään ohjaajan taitoja erilaisuuden kohtaamisen näkökulmasta. (Suomen Nuorisosirkusliitto 2015).

Tutustuin osana kehittämistyötäni sirkusohjaamisen kontekstiin ja erityiskysymyksiin. Tein sen osallistumalla Suomen Nuorisosirkusliiton järjestämälle ryhmänohjaajien täydennyskoulutuskurssille. Ryhmänohjaajakoulutus pidettiin Tampereella helmimaaliskuussa vuonna 2015 kahden viikonlopun aikana. Ohjaajakoulutus oli prosessi-

koulutus, jossa korostettiin kunkin osallistujan henkilökohtaista oppimista ja oppimistavoitteita. Osana koulutusta kukin osallistuja suunnitteli oman toteutettavan ja videotavan ohjaustuokion. Ohjaustuokiosta keskusteltiin tuomalla esiin kunkin ohjaajan erityiset osaamisalueet. Kurssin metodeihin kuului yksilötehtäviä sekä pari- ja ryhmätehtäviä.

Kurssilla ohjaamiseen liittyviä perusasioita lähestyttiin sekä teorioiden pohjalta että käytännön esimerkein: vuorovaikutustaitoja, ryhmärooleja, yhdenvertaisuuskysymyksiä, ohjaajan ja asiantuntijan roolia, vallan käyttöä, ryhmän kehitysvaiheita, konfliktinhallintakykyä, stressin havaitsemista ja hallintaa (omaa ja ohjattavien) sekä palautteen antamista ryhmälle.

Koulutuksessa ohjaajan roolia tarkasteltiin näkökulmasta, jossa korostui ohjaajan kokonaispersoonallisuuden merkitys ”työvälineenä”. Kurssilla tarkastelukulmia ohjaamiseen oli kaksi. Ohjaamista lähestyttiin ohjaajan omista ominaisuuksista, ohjaamisen taidoista ja ohjaamistilanteiden itsereflektoinnista käsin. Toinen tarkastelukulma liittyi ohjattavien ominaisuuksiin (esim. temperamenttieroihin) ja miten erilaisia lapsia (myös erityislapsia) tulisi ohjata eritavoin (eriyttäminen).

Ohjaajan roolissa korostettiin läsnäoloa, lapsilähtöisyyttä, henkilökohtaista kannustamista, rohkaisemista, innostamista, palautteen antamista positiivisen kautta ja palautteen oikea-aikaisuutta. Ohjaajalta edellytetään ymmärrystä ja tulkintakykyä, hyväksyvää suhtautumista kaikkiin, spontaania reagoitakykyä, tilannetajua, innostunutta ja innostavaa asennetta, säätelykykyä, herkkyyttä, jämäkkyyttä ja selkeän ohjaajan-statuksen ottamista. Ohjaaminen määriteltiin seuraavasti: ”Ohjaaminen on lopulta perusasioiden kertaamista.”

2.4 Sorin Sirkus kehittämässä Euroopan yhteistä sirkusopettajakoulutusta

Sorin Sirkus on ainoa suomalainen nuorisosirkus, joka on mukana eurooppalaisten nuorisosirkusten CARAVAN-verkostossa. Verkoston tavoitteena on lisätä sirkuksen käyttöä nuorisokoulutuksessa Euroopassa ja kehittää sirkusopetusta. CARAVAN -

verkosto pyrkii myös edistämään yhteistyötä jäsenten ja muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa. (Sorin Sirkus 2015).

CARAVAN-verkoston kautta Sorin Sirkus on ollut mukana Transformatiohankkeessa, joka tuotti keväällä 2015 oppaan sosiaalisen sirkuksen ohjaajille (Guidebook for Social Circus Trainers 2015). (CARAVAN 2015). Hanke on ensimmäinen eurooppalainen koulutusohjelma sosiaalisen sirkuksen ohjaajille. Oppaassa on määriteltä sosiaalisen sirkuksen ohjaajien perusosaamisalueet (minimum competences). Niissä mainitaan myös opettajan arvot, asenteet ja käsitykset sosiaalisen sirkuksen opettajan työstä ja kutsumuksesta sekä määritellään sirkusopettajan ammattietiikkaa ja ammattiroolia. (Sorin Sirkus 2015), (CARAVAN 2015). Näihin perusosaamisalueen kysymyksiin sirkusopettajan ammattiroolista ja ammattietiikasta liittyisivät mielestäni luontevasti myös ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja sisällöt.

Tällä hetkellä CARAVAN -verkostolla on Cirkus+ -hanke (Research on Youth and Social Circus Pedagogy). Siinä on mukana Suomesta Sorin Sirkuksen lisäksi Tampereen yliopiston kasvatustieteen yksikkö. Hankkeen tarkoitus on kehittää nuoriso- ja sosiaalisen sirkuksen osaamista ja pedagogiaa sekä opettajankoulutusta ratkaisuna sirkusalaa vaivaavaan pätevien opettajien pulaan. Tavoitteena on laatia sirkusopettajakoulutuksen opetussuunnitelma ja täsmentää sirkusopettajan ammattinimikkeen sisältö ja osaamisalueet. (Sorin Sirkus 2015). Kamilla Nisson (henkilökohtainen tiedonanto 26.11.2015) mukaan hankkeessa ollaan vaiheessa, jossa sirkusalan työntekijä, työntekijöitä, ja sirkusalan koulutusta tarjoavia on haastateltu heidän tarpeistaan ja kokemuksistaan koulutuksen suhteen. Haastatteluiden perusteella on alettu koostaa sirkusopettajalle tarpeellisia kompetensseja.

Cirkus+ -hankkeelle on jo suunniteltu jatkoa. Pitkän tähtäimen tavoitteena on luoda korkea-asteen koulutusohjelma, jossa koulutetaan sirkusalan opettajia, ja jonka kautta tarjotaan sirkuspedagogian opetusta myös muiden alojen ammattilaisille. Pyrkimyksenä on luoda eurooppalainen yhteneväinen opetussuunnitelma, jotta tulevaisuudessa opintojen moduulimainen yhdistäminen eri korkeakouluista olisi mahdollista. (Sorin Sirkus 2015).

3 SIRKUSOPETUS SOSIAALISENA VAHVISTAMISENA

Olen valinnut opinnäytetyöni kasvatustieteelliseksi viitekehikseksi ja näkökulmaksi sosiaalipedagogiikan. Hämäläisen (2007,171) mukaan sosiaalipedagogiikka on oppi ihmisen kasvatuksesta, jossa kiinnitetään huomiota kasvatuksen yhteiskunnallisiin yhteyksiin ja korostetaan sitä, että kasvatusta on myös yhteiskunnallista toimintaa. Kurjen (2013, 45, 47) mukaan sosiaalipedagogia on persoonan sosiaalisen puolen kasvattamista. Sosiaalinen kasvatusta tapahtuu yhteisöissä ja yhteisöjen avulla. Kaikki sosiaalinen vuorovaikutus ei Hämäläisen (2007,175,180) näkemyksen mukaan ole pedagogista eikä tavoitteellista, eikä kaikki yhteisöllisyys ole kasvatusta kannalta tavoiteltavaa. Nuoret saattavat käyttää päihteitä vain voidakseen niiden avulla kokea yhteisöllisyyttä toisten nuorten kanssa. Harrastustoiminta tarjoaa rakentavan tavan olla yhteisöllinen. Sorin Sirkuksen sirkusharrastustoiminta ja taiteenperusopetus voidaan nähdä pedagogisesti tavoitteellisena kasvatustoimintana, jossa taidekasvatusta ohella korostuu vahvasti sosiaalisten taitojen oppiminen ja yhteisöllisyys.

Sosiaalipedagogiikassa yhteisöllisyyskasvatusta tavoitteena on Hämäläisen (mt., 2007, 174) mukaan aktiivinen yhteiskunnan jäsenyys, osallisuus ja elämäntoiminta. Tulevana yhteisöpedagogina jaan tämän kasvatustavoitteen. Osallisuus on sitä, että yksilöllä on mahdollisuus osallistua yhteisönsä toimintaan ja vaikuttaa ympäristöönsä (Kiilakoski, 2011, 151). Sosiaalipedagogiassa tätä osallistavaa pedagogiikkaa kutsutaan sosiokulttuuriseksi innostamiseksi. Sosiaalipedagoginen kasvatusta tarkoittaa nuoren kohdalla enemmänkin nuoren tukemista ja auttamista persoonalliseen kasvatukseen, jossa hänen minuutensa rakentuu. Hämäläisen mukaan (2007, 178) kasvattajan on oltava valmis osallistumaan nuoren arvopohdintoihin siten, että hän vahvistaa nuoren omaa itsenäistä harkintakykyä. Kasvatusta tehtävä on auttaa nuorta asenteiden muutoksessa, kriittisen ajattelun syntyä, oman vastuun tiedostamisessa ja motivaation herättämisessä (Kurki 2013, 52, 53.) Sosiaalipedagogiikka perustuu Hämäläisen (Hämäläinen 2007, 184) mukaan sivistysteoriaan, jonka ydin on ”Käytä järkeäsi!” (mt., 2007, 184).

Sosiaalipedagogiikkaan pohjautuu myös nuorisotoiminnan päihdekasvatusta, jossa pyritään luomaan vuorovaikutuksellinen, dialoginen suhde nuoren ja kasvattajan välille. Jos

nuori kokee, että häntä aidosti kuunnellaan, synnyttää se hänessä vastavuoroista halua kuunnella toista. Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteet ovat myös ehkäisevässä päihdetyössä olennaisia: pyritään nuoren persoonan vahvistamiseen, ja siten päihteiden käytön ja mielen ongelmien ehkäisemiseen. (Kurki 2013, 52). Tavoitteena on saada nuoret itse osallistumaan ja toimimaan aktiivisesti nuorille suunnattuun ehkäisevään päihdetyöhön. (Normann ym. 2015, 19, 22). Olisiko sirkusta harrastavilla nuorilla kiinnostusta tähän, jos ehkäisevää päihdetyötä tehtäisiin sirkuksen keinoin?

Soveltava sirkus eli sosiaalinen sirkus pohjautuu sekin sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalisessa sirkuksen toiminnassa sirkus on menetelmä, jolla tuotetaan hyviä kokemuksia ryhmässä toimimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta myönteisessä ilmapiirissä. Myönteinen vuorovaikutteinen suhde yksilön ja ryhmän välillä johtaa hyväksytyksi tulemisen kokemukseen ja parantaa osallistujan hyvinvointia ja rohkaisee häntä osallistumaan yhteiseen toimintaan. (Kekäläinen & Kakko 2013, 8).

3.1 Sosiaalipedagoginen lähestymiskulma

Hämäläisen ja Kurjen (1997, 16) mukaan sosiaalipedagogiikan keskeiset kysymykset koskevat yhteisöllisyyttä, yhteisöllistä yhteiselämää ja ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta. Hämäläisen ja Kurjen mukaan (mt., 34) kasvatusta on sopeuttamista ympäristöön, kulttuuriin ja yhteisölliseen toimintaan. Sosiaalisen kasvatuksen eli sosialisatiota kautta ihminen oppii yhteisönsä arvot, normit ja käyttäytymisen säännöt. Sosiaalinen kasvatusta nähdään koulujärjestelmän ulkopuolisena kasvatuksena (mt., 37). Tulkitsemalla näin, että harrastustoiminnassa tapahtuu myös sosialisatiota. Kasvatusta on Hämäläisen ja Kurjen mukaan (mt., 34–35) vuorovaikutuksellinen prosessi, yhdistelmä monenlaisia sosiaalisia strategioita ja käytännöllisiä interventioita eli väliintuloja. Kasvatusta on siten tavoitteellista toimintaa. Sillä pyritään muutokseen, joka parantaa ihmisten ja yhteisöjen elämän laatua. Sosiaalipedagogiikassa kukin yksilö nähdään ainutlaatuisena persoonana ja kasvatusta ihmisen persoonallisena rakentumisena. (mt., 37, 40).

Hämäläisen ja Kurjen mukaan (1997) sosiaalipedagogisia tutkimuskysymyksiä voi kukin tutkija lähestyä omien filosofisten ja ideologisten näkemystensä mukaan. Tämä ei välttämättä ole este tiedon objektiivisuudelle. Tutkijan valitsema näkökulma ja viitekehys vaikuttaa siihen, mitä menetelmiä käytetään. Tutkimuksen lähtökohtana on aina tutkimusongelma: Miten juuri tähän ongelmaan saadaan parhaiten vastaus (Hämäläinen & Kurki 1997, 37,38, 43)

Jürgen Habermasin mukaan (Habermas, 1976, 138) tieto ei voi olla subjektista riippumatonta, koska tieto on aina yhteydessä elämään, arvoihin, käytäntöön ja subjektiin. Tutkijan tiedon intressi, se mitä halutaan tutkia, ohjaa tutkimuksen tekoa sen kaikissa vaiheissa. Habermasin mukaan tutkijan on syytä paljastaa tutkimusintressinsä, sillä se edistää pyrkimystä objektiivisuuteen. Tutkimusta ja tietoa ohjaavien intressien tiedostaminen ei sinällään vapauta tutkijaa subjektiivisuudesta, mutta niiden tunnistaminen on tärkeää sekä tutkijalle että hänen yleisölleen. (Tuomela & Patoluoto, 1976, 118–141).

Habermas on luokitellut tiedon intressit eri tieteellisten lähestymistapojen ja inhimillisen toiminnan eri ulottuvuuksien mukaan. Tiedon intressi voi olla: 1) tekninen ja tiedolla on välineellinen tarkoitus, 2) praktinen ja tiedon tavoitteena on ymmärtäminen, 3) emansipatorinen ja tieto pyrkii vapauttamaan (vallasta). (Tuomela & Patoluoto 1976, 118–141.)

Kehittämistyöni viitekehys ja näkökulma on tulkinnallinen (hermeneuttis-fenomenologinen). Sen mukaan kasvatukselliset ilmiöt ovat subjektiivisia, ja perustuvat vuorovaikutukseen. Merkitykset ovat löydettävissä persoonista. (Hämäläinen & Kurki 1997, 40). Tiedon intressi on tulkinnallinen (praktinen), sillä tavoitteenani on ymmärtää ja tulkita kehittämissympäristöä. Tutkimusmenetelmäni on laadullinen eli tulkinnallinen ja siinä aineistot ovat ilmiöiltään tekstiä. Hankin aineistot luonnollisissa olosuhteissa haastattelujen ja havainnoinnin avulla. (Metsämuuronen 2008, 9; Eskola & Suoranta 2000,15)

Keräämälläni aineistolla pyrin saamaan informaatiota, joka koskee haastateltavien, sirkusopettajien ja ohjaajien, antamia merkityksiä tutkittavassa toimintaympäristössä

eli nuorisosirkuksessa. Pyrkimyksenäni on rohkaista sirkusopettajia refleктоimaan omaa toimintaansa (Heikkinen 2001, 182). Tutkijan roolissani olen kehittämissympäristöön nähden ulkopuolinen ja osin osallistuja. Kehittämistyöni ihmiskäsitys on humanistinen, ihmistä kunnioittava (Hirsjärvi 1983, 118).

3.2 Sirkus sosiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä

Soveltavassa eli sosiaalisessa sirkuksessa sirkustaidetta käytetään menetelmänä, jolla edistetään osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja arjen toimintoja (Sirkusinfo 2015). Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaan (Hyttinen, Kakko, Karkkola & Åstrand 2011, 8) mukaan sosiaalinen sirkus tuottaa osallistujilleen hyvinvointia ja sen avulla opitaan elämässä tarvittavia taitoja: itsenäisyyttä, itseluottamusta, onnistumista ja sosiaalisia taitoja. Sirkusta sovelletaan kasvatuksellisesti tai sosiaalisesti haastavien ryhmien kanssa työskentelyyn. Åstrandin (2011, 97) mukaan sirkus on vain väline muiden perustarpeiden ja -taitojen kehittämisessä, eikä tavoitteena ensisijaisesti ole sirkustaitojen oppiminen. Tärkeämmät tavoitteet ovat sosiaalisten taitojen oppiminen, yhteishengen luominen ja parantaminen sekä itsetunnon kasvattaminen. Åstrandin mukaan (2011, 96) sosiaalisen sirkuksen toiminta on eri maissa muotoutunut sen perusteella, mihin haasteisiin lähiympäristö tarvitsee sirkuksen apua.

Sosiaalisen sirkuksen toiminta alkoi pilottihankkeena Euroopassa yli 25 vuotta sitten. Euroopassa arviolta 2 500 sirkuskoulua tarjoaa sirkusopetusta. Englannissa ja Pohjois-Irlannissa sosiaalisen sirkuksen toimintaa kuvataan yleisesti termillä ”community circus” eli yhteisösirkus (Åstrand, 2011, 97). CARAVAN -verkoston koulut järjestävät eri Euroopan maissa sosiaalisen sirkuksen toimintaa noin 10 000 hengelle. On myös syntynyt uusi ammattikunta, sosiaalisen sirkuksen ohjaajat. (Sorin Sirkus 2015). Sorin Sirkuksessa yksi opettajista on nimetty sosiaalisen sirkuksen vastuupettajaksi. Sosiaalisen sirkuksen toimintaa on Suomessa ollut jo vuosia ja eri sirkukset järjestävät myös erityisryhmille suunnattua sirkustoimintaa. Tavallista nuorisosirkuksen toimintaa voidaan sitäkin pitää sosiaalisena sirkuksena. (Suomen Nuorisosirkusliitto 2015).

Petra Päivärinteen (henkilökohtainen tiedonanto 17.9.2015) mukaan Suomen Nuorisirkusliitossa aloitti Sosiaalisen sirkuksen jaosto toimintansa keväällä 2015, ja sen toiminta on vasta käynnistymässä. Sosiaalisen sirkuksen jaostossa on jäseniä seitsemästä sirkuksesta, yksi edustaja myös Sorin Sirkuksesta. Vielä toistaiseksi sosiaalisen sirkuksen toimijoille ei ole järjestetty pidempikestoista koulutusta.

Suomessa toteutettiin valtakunnallisesti vuosina 2009–2011 Sosiaalinen Sirkus –hanke, jonka tavoitteena oli tuoda sosiaalinen sirkus näkyväksi ja osaksi suomalaista sirkustoimintaa. Mukana oli yli 850 osallistujaa ja yli 30 sirkusohjaajaa. Hankkeen kautta sirkus löysi uusia yhteistyöverkostoja. Hanke tuotti ”Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas”-kirjaseen, johon hankkeen kokemusten pohjalta koottiin käytännön ohjeita siitä, miten toteuttaa sosiaalista sirkustoimintaa. (Hyttinen ym. 2011, 8, 11). Sorin Sirkus oli mukana hankkeessa toteuttamassa 1–2 lukukauden mittaista sosiaalisen sirkuksen opetusta muun muassa yläkouluikäisille erityisryhmille.

Vaikuttava sirkus -hanke vuosina 2007–2014 kehitti edelleen soveltavan ja sosiaalisen sirkuksen toimintaa Suomessa sekä menetelmiä, joilla voitiin tutkia sirkuksen hyvinvointivaikutuksia. Hanke tuotti kuntien tarpeita vastaavia sosiaalisen sirkuksen palveluita. Sirkusopetusta annettiin nuorten ja aikuisten ryhmille. Tutkimuksessa kerättiin tietoa haastatteluilla (n. 50 haastateltavaa) ja kyselyillä (164 kyselyyn vastannutta) sirkustoimintaan osallistuneilta sekä heidän parissaan työskenteleviltä. (Vaikuttava sirkus -hanke 2013, 3, 7). Sorin Sirkus oli mukana hankkeessa. Kaksivuotinen hanke tuotti oppaan ”Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen” vuonna 2013. (Kekäläinen & Kakko 2013, 3–9). Hanke nosti Suomen sosiaalisen sirkuksen kansainväliseksi kärkimaaksi (Tampereen yliopisto 28.3.2014). Tutkimus osoitti, että sosiaalisella sirkuksella on havaittavia hyvinvointivaikutuksia osallistujien hyvinvointiin (Kekäläinen & Kakko 2013, 7–15).

Sirkuksen hyvinvointivaikutukset on esitelty liitteen 1 kaaviossa 2. Samassa kaaviossa on esitelty myös päihteiden käytöltä suojaavia tekijöitä (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointinlaitos 2015). Voimme todeta, että sirkuksen hyvinvointivaikutukset ja päihteiden käytöltä suojaavat tekijät ovat suurelta osin yhteneväiset.

Vaikuttava Sirkus – hankkeeseen osallistuneista lapsista ja nuorista lähes jokainen koki sirkuksen innostavana ja iloa tuottavana asiana arjessaan. Sirkuksessa oli heidän mukaansa mukavaa ja innostavaa uusien asioiden oppiminen, innostavat ohjaajat ja kaverit. Sirkuksessa nuoret olivat uskaltaneet kokeilla vaativiakin temppuja ja heistä useat totesivat tulleen sen kautta rohkeammiksi. Lapset ja nuoret kokivat, että he olivat saaneet itse vaikuttaa siihen, millaisia harjoituksia ja temppuja harjoituksissa tehtiin. (Kekäläinen & Kakko 2013, 26).

Tutkimuksen valossa sosiaalisen sirkuksen toiminta

- tuottaa hyviä kokemuksia ryhmässä toimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta myönteisessä ilmapiirissä,
- luo välittömyyden ilmapiiriä, sillä jokainen väistämättä epäonnistuu välillä, mutta ei menetä kasvojaan, vaan saa hyväksytyksi tulemisen kokemuksen,
- kannustaa toistuvaan sinnikkääseen harjoitteluun ja tuottaa uuden oppimisen kokemuksia ja iloa, mistä muodostuu itseään ruokkiva onnistumisen kehä,
- tarjoaa jokaiselle sopivia erilaisia ja eritasoisia harjoitteita ja temppuja ja
- tuottaa esteettisiä elämyksiä ja harjoittelumotivaatiota lisää temppujen osaamisesta saatu positiivinen huomio ja sosiaalinen arvostus. (Kekäläinen & Kakko 2013, 15).

Sirkuksessa nuoret oppivat kannustamaan toisiaan. Sirkus vaikutti myös nuoren mielialaan kohottavasti. Sirkus näytti tutkimuksen valossa lisäävän osallistujien ryhmähenkeä, itseluottamusta ja sosiaalisia verkostoja. Sosiaalinen sirkus toimii tutkimuksen mukaan hyvänä syrjäytymisen ehkäisijänä, sillä se vastaa yhtä aikaa moniin eri tarpeisiin. (Kekäläinen & Kakko 2013, 16). Sirkuksesta saaduilla kokemuksilla on vaikutusta myös muuhun elämään, sillä monia sirkuksessa saatuja oppeja voidaan soveltaa sen ulkopuolella. Sirkuksen tuoma esiintymisrohkeus auttaa itsensä ilmaisemisessa ja taitojen karttuminen ja uuden oppiminen vahvistaa itsetuntoa. Oman vuoron odottaminen sirkuksessa kasvattaa kärsivällisyyttä ja parantaa kykyä ottaa toisia huomioon. Tutkimus osoitti, että sirkus myötävaikutti selkeästi näihin asioihin. (Kekäläinen & Kakko 2013, 9).

3.3 Nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö: Sosiaalista vahvistamista

Tässä kehittämistyössä ehkäisevä päihdetyö tarkoittaa nuorisoolan ehkäisevää päihdetyötä. Nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö eroaa aikuisten päihdetyöstä kasvatuksellisten tavoitteittensa ja painopisteensä perusteella. Nuorten päihteitä koskeviin asenteisiin pyritään vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja kokonaisvaltaisesti. (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 13).

Suomen lainsäädännöllä on pyritty suojelemaan nuoria päihteiden saatavuuden ja käytön haitoilta. Lainsäädäntö voidaan nähdä tukirankana niille kasvatuksellisille tavoitteille, jotka yhteiskunta on hyväksynyt suhteessa päihteiden käyttöön. Lait antavat luvan, oikeutuksen ja velvollisuuden puuttua nuorten päihteidenkäyttöön. Nuorisolaissa 72/2006 korostetaan ennaltaehkäisevän työn merkitystä. (Tapio & Kuula 2013, 17, 18). Laki 523/2015 ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä astuu voimaan 1.12.2015 (523/2015)

Nuoruus on tärkeä elämänvaihe tulevaa aikuisuutta ajatellen sosiaalistumisen ja persoonallisen kasvun kannalta. Nuorella voi olla erilaisia kysymyksiä ja valintatilanteita, joissa hän tarvitsee aikuisen tukea. Tukea voivat antaa perhe ja läheiset, mutta myös muut aikuiset. Päihteiden käyttö on asia, johon useimmat nuoret joutuvat ottamaan kantaa. Päihteiden käytöltä suojaa, jos nuorella on luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisössä. (Pylkkänen ym. 2009, 12–14). Pylkkänen ym. (2009, 13) mukaan ehkäisevä päihdetyö nuorten parissa on työtä, jossa ei välttämättä puhuta lainkaan päihteistä. Sen sijaan pyritään tukemaan ja rakentamaan nuoren elämänhallintaa kokonaisvaltaisesti.

Nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö on sosiaalista vahvistamista, yleistä ehkäisyä ja riskiehkäisyä (kaavio 1.). Nuorisoolan ehkäisevässä päihdetyössä keskeinen käsite on sosiaalinen vahvistaminen, joka Nuorisolaissa 72/2006 on määritelty toimenpiteiksi, joilla parannetaan nuoren elämäntaitoja ja ehkäistään syrjäytymistä. Ne koskevat kaikkia nuoria. (Normann ym. 2015, 9, 10). Pylkkänen ym.(2009) mukaan ehkäisevässä päihdetyössä sosiaalista vahvistamista ovat toimet, joilla tähdätään nuoren sosiaalisten taitojen ja itsetunnon rakentamiseen. Myös varhaiskasvatus voidaan

sisällyttää sosiaalisen vahvistamisen piiriin. Nuorella on oikeus arjessaan saada tukea, jotta siten ennalta ehkäistään ongelmien syntyminen. (Normann ym. 2015, 10).

Yleinen ehkäisy on päihdetietoutta ja asennekasvatusta, joka on suunnattu kaikille nuorille. Se on tiedon jakamista, päihteettömien valintojen tukemista ja päihdehaittojen ehkäisyä. Sillä varmistetaan, että nuorilla on riittävästi tietoa ja kyky tehdä itsenäisiä turvallisia päätöksiä päihteiden käytön suhteen. Riskiehkäisyssä tarjotaan lisätukea niille nuorille, joilla on erityinen riski päihteiden käytön suhteen tai jo havaittu päihdeongelma.

Nuorisolan ehkäisevässä päihdetyössä menetelmät, työvälineet, interventiot ja tavoitteet valitaan kohderyhmän ja resurssien mukaan. Kaaviossa 1. on esitelty ehkäisyn tasot ja yleiset tavoitteet kohteen mukaan. Tässä kehittämistyössä ehkäisyn taso on sosiaalista vahvistamista ja kohde nuorten ryhmä, Sorin Sirkuksen sirkusoppilaat.

Ehkäisyn taso Kohde	SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN	YLEINEN EHKÄISY	RISKIEHKÄISY
KOHTEENA NUORTEN RYHMÄ	YLEISET SOSIAALISET TAIDOT	RYHMÄN VAHVISTAMINEN, RYHMÄPÄI-NEEN SIETÄMINEN	KOHDENNETTU TYÖ, PIENRYHMÄTOIMINTA
KOHTEENA YKSITTÄINEN NUORI	ITSETUNNON JA ARVOMAAILMAN VAHVISTAMINEN	YKSILÖLLISTEN VALINTOJEN KOROSTAMINEN	HENKILÖKOHTAINEN TUKI, KUNTOUTUS

Kaavio 1. Menetelmien valinta suhteessa ehkäisyn tasoon ja kohteeseen (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 17).

Ehkäisevä päihdetyö voidaan kohdentaa yksilötasolle, lähisuhteiden tasolle, paikallisyhteisön tasolle tai yhteiskunnan tasolle. Tässä kehittämistyössä puhutaan ehkäisevästä päihdetyöstä paikallisyhteisön tasolla.

Nuoren päihdeasenteisiin vaikuttavia tekijöitä ovat nuoren elämässä lähisuhteiden ja lähiyhteisön tasolla vanhemmat, kaverit, opettajat ja nuorisokasvattajat, joihin voi-

daan laskea myös harrastusohjaajat. Nuorisokulttuuri ja päihdekulttuuri vaikuttavat nekin, kun nuori tekee päihteidenkäyttöön liittyviä päätöksiä. Lisäksi päihteiden käytöriskit liittyvät nuoreen ja hänen henkilökohtaisiin syihinsä: haluttomuuteen tai kyvyttömyyteen kieltäytyä päihteistä sekä itsetuntoon ja valmiuksiin kieltäytyä päihteistä. Vaikuttavia tekijöitä ovat myös päihdeaineet: alkoholi, huumeet, tupakka, ja lääkkeet. (Kylmäkoski et muut 2010, 62). Laki 523/2015 ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sisällyttää myös rahapelihaitat ehkäisevän päihdetyön piiriin (Normann ym. 2015, 10).

Nuoren päihteiden käytöltä suojaavia yksilö- ja yhteisötason tekijöitä ovat hyvä itsetunto ja itsetuntemus, hyvät suhteet vanhempiin ja kavereihin, hyvät sosiaaliset taidot, toimiva verkosto, koulussa viihtyminen sekä harrastukset. Muita päihteiden käytöltä suojaavia tekijöitä nuoren elämässä ovat: yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne, onnistumisen kokemukset ja yhteisiin asioihin osallistumisen näkeminen myönteisenä. Päihteisiin liittyviä suojaavia tekijöitä ovat päihteiden vaikea saatavuus, lähipiirin kriittiset päihdeasenteet sekä tiedot päihteiden käyttöön liittyvistä riskeistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015; Normann ym. 2015, 13).

Ehkäisevässä päihdetyössä yhteisöllisyys on työväline, jolla pyritään sekä vahvistamaan tärkeäksi koettua arvoa että ehkäisemään näiden arvojen vastaista toimintaa. Yhdessä konkreettisesti tekemällä oppiminen on tapa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ryhmän jäsenten osallisuutta (Kylmäkoski ym. 2010, 9). Yhdessä tekemällä oppiminen on erityisesti sirkustoiminnalle ominainen työskentelytapa. Nuorilla on tarve kokea yhteisöllisyyttä ja sirkusharrastus pystyy vastaamaan tähän tarpeeseen. Koulun sosiaalisten suhteiden rinnalle sirkusharrastus antaa toisenlaisen kaveripiirin. Omien rajojen testaaminen turvallisella tavalla harrastuksen piirissä ja uusien taitojen oppiminen antaa nuorelle onnistumisen elämyksiä ja parantaa siten hänen itsetuntoaan ja monipuolistaa hänen minäkuvaansa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015) on tehnyt koulu- ja opiskeluterveydenhuollon käyttöön Nuorten päihdemittari -kyselyn, jonka avulla voidaan arvioida nuoren päihteiden käyttöä ja päihderiskien vakavuutta. Mittari sisältää nuoren päihteidenkäyttöön liittyviä kysymyksiä, joilla luokitellaan nuoren suhde päihteisiin sekä hänen voimava-

ransa. Mittarissa määritellään myös päihteiden käytöstä aiheutuvan huolen vakavuus. Vastaukset on pisteytetty ja mittarissa on pisteytyksiin liittyvät suositukset interventioista, eli siitä, miten nuoren päihteiden käyttöön tulisi puuttua. Interventioihin liittyy seuranta ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Nuorten päihdemittarissa nuoren voimavaroiksi luetaan ystävät ja harrastukset, vanhempien tuki ja vuorovaikutus, opiskelumotivaatio, itsetunto, mieliala, tieto ja oma asenne. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015).

Olen samaa mieltä kuin Normann ym. (2015, 28), joiden mukaan nuorten parissa työskentelevät eivät voi sivuuttaa ehkäisevää päihdetyötä ajatellen, ettei se kuulu heille. Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille nuoria arjessaan kohtaaville aikuisille, vaikka heillä ei olisikaan erityistä ehkäisevän päihdetyön koulutusta. Nuorten päihdetyön tukeminen on samalla nuorten hyvinvoinnin tukemista. Aikuisten roolit ehkäisevässä päihdetyössä voivat kuitenkin olla erilaisia ja edellyttää erilaista osaamista. (Normann ym. 2015, 28).

Ehkäisevässä päihdetyössä voidaan nähdä erilaisia rooleja ja erilaista asiantuntijuutta vaativia tasoja:

1. taso: Kohtaaminen, kasvun tukeminen, päihdeilmiöihin reagoiminen ja eteenpäin ohjaaminen.
2. taso: Päihdekasvatuksen toteuttaminen, päihdetietouden ja alan tutkimuksen tunteminen sekä uusien toimintamallien tuottaminen.
3. taso: Ehkäisevän päihdetyön kehittäminen, tiedon ja materiaalin tuottaminen ja asiantuntijana toimiminen.

Norman ym. (2015, 28–29) mukaan kotona ja harrastustoiminnassa ehkäisevä päihdetyö on nuoren kohtaamista, aikuisena läsnä olemista, kasvun tukemista, sosiaalista vahvistamista. Kasvattajilla on kuitenkin tarpeen olla asianmukaista tietoa päihteistä ja kykyä keskustella niistä nuoren kanssa. Preventiimi edustaa tässä luokittelussa ehkäisevää päihdetyötä kehittävää asiantuntijatasoa. (Normann ym. 2015, 28–29).

Yhteisön tarkoituksena on huolehtia jäsenistään ja toiminnastaan. Yhteisö pyrkii siksi tukemaan yksilöitä heille parhaalla tavalla. Vaikka päihteiden käyttö olisi nuoren oma valinta, yhteisöllä on oikeus puuttua siihen, jos katsotaan, että puuttumattomuus aiheuttaisi nuorelle terveydellistä haittaa. (Kylmäkoski ym. 2003, 112–113). Tästä olen samaa mieltä. Aikuisella ja kasvattajalla on mielestäni oikeus ja kasvatukseen liittyvä moraalis-eettinen velvollisuus ottaa kantaa nuoren päihteiden käyttöön, olipa hän nuoren oma vanhempi, opettaja tai harrastuksen ohjaaja.

3.4 Preventiimi: Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamista

Tämän kehittämistyön tilaajataho Preventiimi on nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima Preventiimi on aloittanut toimintansa vuonna 2003. Preventiimin asiantuntijatyöntekijöitä on viisi, neljä kehittäjää ja yksi kehittäjäpedagogi. (Preventiimi 2015).

Valtakunnallisena nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön palvelu- ja kehittämiskeskusena Preventiimin päätavoite on lisätä ennaltaehkäisevän päihdekasvatuksen osaamista. Preventiimi järjestää työelämän täydennyskoulutuksia, joissa jaetaan uusinta tietoa nuorisoalan ehkäisevästä päihdetyöstä.

Preventiimi kehittää nuorisoalan ehkäisevää päihdetyötä alan toimijoiden kanssa. Preventiimi lisää ammattilaisten osaamista järjestämällä täydennyskoulutuksia, tuottamalla materiaaleja, levittämällä tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä ja koordinoimalla valtakunnallista noin 120 organisaatiota kattavaa verkostoa. Verkostossa on mukana kuntia, järjestöjä, säätiöitä ja oppilaitoksia. (Preventiimi 2015). Koulutuksissaan Preventiimi on edistänyt myös ehkäisevän päihdetyön ”Laatutähti”-kehittämistyövälineen (Soikkeli & Warsell 2013) käyttöä laadukkaan ehkäisevän päihdetyön suunnittelussa.

4 SORIN SIRKUS JA EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Helmikuussa 2015 tein opinnäytetyöni tilaajasopimuksen Preventiimin kanssa ja kävin Sorin Sirkuksessa ensimmäisen kerran. Aineistoa keräsin helmikuusta huhtikuulle 2015.

Opinnäytetyöhöni liittyvä kehittämissyö kohdistui nuorisosirkuksen toimintaympäristöön. Kehittämiskysymykseni liittyivät sirkuksen ja ehkäisevän päihdetyön suhteeseen. Tarkastelussa olivat erityisesti Sorin Sirkuksen sirkusopettajat ja heidän subjektiiviset näkemyksensä kehittämistyön kysymyksiin. Kehittämissyössä pyrin hankkimaan laadullisia aineistoja. Pyrin luomaan ymmärrystä kehittämissyöympäristöstä monipuolisesti. Kehittämissyön menetelmät aineistojen hankkimiselle olivat havainnointi ja haastattelut.

Pyrin lähestymään kehittämissyöympäristön kontekstia usealla menetelmällä: havaintoja tekemällä, osallistuvalla havainnoinnilla sekä haastatteluin. Kun tutkimus- tai kehittämiskohdetta tutkitaan eri menetelmillä ja useilla eri aineistoilla, on kyse triangulaatiosta (Eskola & Suoranta 2000, 68). Kehittämissyössä käytettävissäni oli haastattelu- ja havaintopäiväkirja-aineistot. Vaikka kehittämissyössäni haastateltavia oli yhteensä vain seitsemän, molemmissa haastatteluryhmissä esiintyi pitkälti samoja toteamuksia ja lausumia kehittämistyön teemoista. Kun aineistossa alkaa toistua sama peruslogiikka (esimerkiksi samat lausumat), puhutaan aineiston kylläntymisestä eli saturatiosta (Eskola & Suoranta 2000, 62). Haastateltavat edustivat Sorin Sirkuksen opettajia hyvin ikä- ja sukupuolijakaumansa puolesta. Tiedon saannin kannalta pidin haastateltavien määrää riittävänä ja hyvin opettajakuntaa edustavana

Havainnointi tapahtui Sorin Sirkuksessa sirkusoppitunneilla sirkuksen avoimien ovien viikolla (vko 8) helmikuussa 2015. Osallistuvaa havainnointia tein osallistumalla Suomen Nuorisosirkusliiton järjestämään sirkusohjaajien ryhmänohjaajakoulutukseen helmi- ja maaliskuussa 2015. Ryhmänohjaajakoulutus auttoi pääsemään sisälle sirkusohjaamisen kontekstiin ja keskeisiin käytännön kysymyksiin. Ke-

hittämisaineiston sain haastattelemalla Sorin Sirkuksen sirkusopettajia ja -ohjaajia. Huhtikuussa 2015 tein kaksi ryhmähaastattelua, joissa keskusteltiin kehittämistyöni näkökulmasta sirkusharrastamisesta ja sirkusopettajien suhteesta ehkäisevään päihdetyöhön. Ryhmähaastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen. Haastattelut tuottivat yhden nauhoituksen ja yhden muistion. Yhdistin nämä aineistot ja analysoin ne luokittelumenetelmällä.

4.1 Aineiston keruumenetelmät: Havainnointi ja haastattelu

Havainnointi voi Grönforsin mukaan (1982) olla tutkijan roolin ja osallistumisen suhteen erilaista. Tutkija voi havainnoida yhteisöä ilman, että osallistuu sen toimintaan millään tavoin. Tällöin tutkijan havainnoi hänelle entuudestaan outoa ympäristöä ja yhteisöä, jossa hänellä ei ole entuudestaan siihen liittyvää asemaa, statusta. Tutkija ei pyri eikä voi vaikuttaa tutkittavana olevaan yhteisöön ja sen toimintaan. Grönforsin (1982) mukaan tutkittavan yhteisön tulee kuitenkin tietää olevansa tutkimuksen kohteena. Havainnointi on aina subjektiivista, koska ihmiset kiinnittävät huomionsa eri asioihin samassakin tilanteessa. (Eskola & Suoranta, 2000, 98–102).

Kehittämistyöhöni liittyvä havainnointi Sorin Sirkuksessa oli havainnointia ilman osallistumista. Aloitin aineiston keruun tekemällä havaintoja Sorin Sirkuksen oppilasryhmien tunneilla. Tälle havaintojen tekemiselle tarjosi luontevan tilaisuuden Sorin Sirkuksen avoimien ovien viikko, jolloin sirkusoppilaiden perheet ja sirkusharrastuksesta kiinnostuneet tulevat seuraamaan oppilasryhmien toimintaa tavallisten harjoitusten puitteissa. Olin etukäteen antanut tiedon tulostani oppitunneille sirkuksen yhteyshenkilölle. Roolini oli havainnointitilanteessa passiivisen katsojan rooli. Roolini ei herättänyt ihmetystä ja vaikuttanut sen kummemmin ryhmän toimintaan, sillä oppitunneilla oli muitakin aikuisia katsomassa, mikä oli myös oppilailla ennakkoon tiedossa.

Olin asettanut tavoitteekseni havainnoida sirkusopettajan ja oppilaiden välistä kommunikaatiota. Pyrin siis tekemään havaintoja harrastusryhmissä ohjaajan kasvatuksellisista interventioista, palautteen annosta jne. Kirjasin vain siis ne opettajan kommentit, jotka olivat muuta kuin harjoitteluun liittyviä teknisiä ohjeita. Havaintoni vah-

vistivat sen käsityksen, että sirkusharrastuksessa keskeistä on toiminta eikä puhe; kirjattavaa oli hyvin vähän.

Tein havainnointia Suomen Nuorisosirkuksen ryhmänohjaajakoulutuksessa, jossa olin osallistujan roolissa. Koulutus oli kahden viikonlopun mittainen. Havainnoin erityisesti sitä, millaisia tavoitteita ja ohjeita ryhmän ohjaamiseen annettiin. Kehittämistyöni tavoitteena oli saada tietoa sirkusopettajien kokemuksista, havainnoista, näkemyksistä ja asenteista. Tutkittavani oli siis elämismaailma ja merkitykset, joita ihmiset antavat asioille, joita kehittämistyössäni tarkastelen. Tällaisen laadullisen aineiston keräämiseen käytin haastatteluja, jolloin saatoin suoraan esittää kysymykset henkilöille, joilla on asiasta tietoja ja kokemusta. Haastateltavat valittiin vapaaehtoisuuteen pohjautuen. Haastatteluun suostuneet suostuivat myös haastatteluaineiston käyttämiseen kehittämistyössäni. Haastateltavat olivat etukäteen saaneet tietoa haastattelun sisällöstä ja tavoitteista, haastattelukysymykset sekä tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä (liitteet 2 ja 3). Haastattelutilanteessa keskustelua käytiin kehittämiskysymyksiin liittyvien apukysymysten avulla, mutta keskustelu oli vapaata kehittämisteemoja käsittelevää keskustelua. Järjestin molemmat ryhmähaastattelut Sorin Sirkuksessa opettajien huoneessa oppituntien jälkeen iltapäivällä

Tuomen & Sarajärven mukaan (2009, 73) haastattelun etuna on joustavuus, mahdollisuus toistaa kysymys, esittää ne halutussa tilanteeseen tarkoituksenmukaisessa järjestyksessä ja selventää sananmuotoja. Haastattelija voi myös haastattelutilanteessa toimia havainnoitsijana ja tehdä muistiinpanoja. Esitin tarkentavia kysymyksiä haastattelutilanteessa ja tein myös haastattelun aikana käydystä keskustelusta muistiinpanoja. Haastatteluissa keskusteltiin kolmesta teemasta: 1. Teema: Mitä sirkusharrastus merkitsee lapselle ja nuorelle? 2. Teema: Mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa? 3. Teema: Mitkä erityistä annettavaa sirkuksella on ehkäisevään päihdetyöhön?

Pyysin sirkusopettajia ja ohjaajia tarkastelemaan sirkusharrastukseen liittyvää teemaa sekä omaelämäkerrallisen kokemuksen että lapsi- ja nuorisoryhmien ohjaajakokemuksen kautta. Toinen teema käsitteli sirkusopettajien ja ohjaajien näkemyksiä ehkäisevästä päihdetyöstä Sorin Sirkuksessa. Kolmas teema koski sirkusopettajien näkemyksiä siitä, mitä erityistä annettavaa sirkuksella on ehkäisevään päihdetyöhön.

Tähän liittyi kysymys siitä, millaisia yhteistyön mahdollisuuksia sirkusopettajat ja – ohjaajat näkivät Sorin Sirkuksella voivan olla nuorisotyötä tekevien tahojen ja järjestöjen kanssa, erityisesti Preventiimin kanssa, ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta. Tämän teeman osalta toivoin haastateltavilta ehdotuksia, uusia ideoita ja innovaatioita.

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 62) mukaan edelläkuvatunlaista ryhmähaastattelua, jossa on tietty kohdennettu tavoite, kutsutaan täsmäryhmähaastatteluksi. Täsmäryhmähaastattelussa (focus group interview) on ryhmä ihmisiä, jotka kutsutaan haastatteluun, koska heidät on valittu asiantuntijoiksi. Heidän mielipiteillään ja asenteillaan on vaikutusta siihen ilmiöön, jota tarkastellaan. He ovat myös niitä, jotka voivat saada aikaan muutoksia. Heille on kerrottu tavoite, johon keskustelulla pyritään. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 62) mukaan täsmäryhmähaastattelun etuna on se, että sillä saadaan nopeasti usealta vastaajalta yhtä aikaa tietoa. Haittana voi olla se, että ryhmässä vaikuttaa organisaation valtasuhteet ja ryhmädynamiikka, joka vaikeuttaa vuorovaikutuksen ja puheen vapautta. (Hirsjärvi & Hurme 2011.62).

Haastattelijana toimin ryhmän puheenjohtajana, vaikka en jakanutkaan puheenvuoroja, vaan keskustelu eteni vapaasti. Tein kaksi erillistä ryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä seitsemän haastateltavaa. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui neljä sirkusopettajaa, kaksi miestä ja kaksi naista. Toiseen haastatteluun sain kolme sirkusopettajaa, kaksi miestä ja yhden naisen. Haastateltavien iät vaihtelivat 25–45 ikävuoden välillä.

Haastattelujen kokonaiskesto oli noin 60 minuuttia, johon sisältyi pieni johdanto. Keskusteluosuus kesti noin 50 minuuttia. Johdannoksi kerroin, mitä varten haastattelin juuri heitä, ja mitä teemoja haastattelu tuli koskemaan. Kertasin vielä ehkäisevän päihdetyön käsitteen, jossa ehkäisevä päihdetyö nähdään kokonaisvaltaisena lapsen ja nuoren tukemisena. Kertasin myös kysymykset, joista tulisimme keskustelemaan. Ohjeeksi annoin sen, että keskustelussa pyrittäisiin puhumaan vuorotellen, jotta kunkin puhujan osuus olisi helpompi erottaa toisista puheenvuoroista nauhoitusta jälkeenpäin kuunnellessani, sillä nauhoitus piti voida litteroida. Keskustelu oli molemmissa haastattelutilanteissa elävää ja tuotti runsaasti sopivaa aineistoa kehittämistyöni kannalta.

Pyrin nauhoittamaan molemmat haastattelut nauhurilla, mutta jälkimmäisen taltiointi epäonnistui. Haastattelujen aikana tein keskustelusta muistiinpanoja. Jälkimmäisestä haastattelusta, jonka taltiointi epäonnistui teknisesti, tein heti haastattelutilanteen jälkeen täydennetyin muistion, jonka haastateltavat saivat samana päivänä tarkastettavakseen. Saamani palautteen mukaan muistio vastasi hyvin käytyä keskustelua. Jouduin tekemään vain muutamia lisäyksiä ja korjauksia muistioon haastateltavilta saamani palautteen mukaisesti.

Pyysin haastateltuja sirkusopettajia tutustumaan haastattelujen avulla keräämääni luokiteltuun aineistoon ja arvioimaan miten se vastasi heidän ajatuksiaan. Luotettavuuden kannalta on tärkeää, että aineisto vastaa heijastaa tutkittavien ajatusmaailmaa mahdollisimman hyvin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 189). Haastatelluilla oli mahdollisuus korjata havaitsemansa virheelliset ilmaisut tai tulkinnat ja täydentää, jos huomasivat niissä puutteita. Oikaistavat asiat liittyivät vain sirkusvälineen ja sirkus-tekniikan nimeen. Haastateltujen mukaan aineisto edustaa heidän (sirkusopettajien ja -ohjaajine) ajatuksia hyvin. Pyysin kehittämistyössä kontaktihenkilönä toimineelta sirkusopettajalta palautetta ja korjauksia sirkusta koskevien tulkintojeni ja kuvausteni oikeellisuudesta. Korjattavaa oli lähinnä kansainvälisen hankkeen kuvauksessa, muuten sain häneltä hyväksynnän tulkinnoilleni. Tämä saamani palaute haastatelluilta vahvisti kehittämistyöni aineistolähteisyyden. (Metsämuuronen 2006, 202).

Kehittämistyöni alkuvaiheessa ehkäisevä päihdetyö ei ilmeisesti ollut sirkusopettajille tuttu siinä laajuudessa ja merkityksessä kuin mitä sillä nykyään tarkoitetaan. Tämän viestin sain myös kontaktihenkilöltäni, sen jälkeen kun olin lähettänyt Sorin Sirkukseen tiedotteen (liite 2 ja 3) tulevasta kehittämistyöstäni ja sen aiheesta. Jo tiedotteessa olin yrittänyt avata ehkäisevän päihdetyön tavoitteita ja sisältöjä sellaisina kuin ne esitellään Preventiimin omassa materiaalissa ”Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö” (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009) kuvattiin. Lisäksi toimitin Sorin Sirkukseen Preventiimin materiaalin ”Me kaikki teemme ehkäisevää mielenterveys- ja päihdetyötä”. Siinä kuvataan miten yhteiskunnan eri toimijat (mukana harrastukset) muodostavat tukiverkoston tekemällä ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä. Johdantona haastatteluihin kerroin haastateltaville haastattelun tavoitteet ja teemaan liittyvät kysymykset. Siinä yhteydessä kertosin myös, miten ehkäisevä päihdetyö voi-

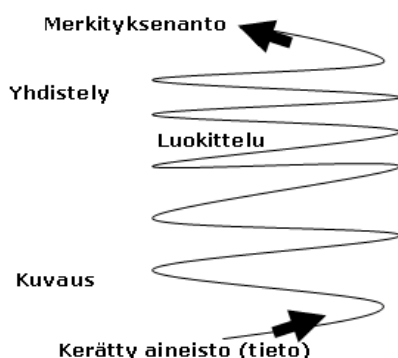
daan nähdä laajasti nuoren tukemisena myös harrastustoiminnassa. Mikäli olisin tavannut haastateltavat jo ennen haastattelujen tekemistä ryhmänä, olisin ehkä paremmin voinut avata ehkäisevän päihdetyön sisältöjä. Sirkuksen kannalta kontaktihenkilön kautta toimiminen oli toivottavaa sirkuksen toiminnan ja ajankäyttöön liittyvien rajoitusten takia. Hän oli minulle avainhenkilö ja suureksi avuksi käytännön asioiden hoitamisessa, ja avasi minulle konkreettisesti oven sirkuksen maailmaan.

Alusta alkaen oli tärkeää, että sirkuksen henkilökunta tiesi kuka olin ja miksi vierailin sirkuksessa. Sirkuksen työntekijät suhtautuivat kehittämistyöhöni ja haastatteluihin myönteisesti ja osoittivat yhteistyöhalukkuutta. Haastattelutilanteet olivat miellyttäviä ja keskustelu aktiivista, pohdiskelevaa ja innovatiivista. Sain riittävästi aineistoa, jonka pohjalta pystyin saamaan vastauksia kehittämiskysymyksiini.

4.2 Aineiston analyysi

Kehittämistyöni oli aineistolähtöistä ja sen tulokset nousivat keräämistäni haastatelluaineistoista. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan analyysin tekeminen alkaa kysymällä aineistolta kysymyksiä, jotka liittyvät tutkimusongelmaan tai tutkimustehtävään. Näin aineistosta löytyvät tutkimuksen kannalta kiinnostavat asiat ja niitä ilmaisevat lauseet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101). Laadullinen analyysi on kerätyn aineiston ryhmittelyä tai luokittelua sen sisältämien erilaisten teemojen ja aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Miles ja Hubermanin (1994) mukaan aineistolähtöinen laadullinen analyysi eli induktiivisen (yksittäisestä yleiseen johdettava) aineiston analyysi voidaan tiivistää kolmeen vaiheeseen. Ensiksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Seuraavaksi aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Lopuksi aineisto abstrahoidaan eli siitä luodaan teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Tätä luokittelua varten aineistosta kerätään tutkimusongelman kannalta keskeisiä lausumia, jotka pelkistetään yksittäisiksi ilmauksiksi. Tutkija pyrkii yhdistämään samansisältöiset ilmaukset omiin luokkiinsa ja nimeää syntyneet luokat niitä kuvaavalla yläkäsitteellä. Analyysiä voidaan jatkaa yhdistämällä syntyneet yläkatego-

riat yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101). Laadullisen aineiston edellämainitut analyysin eri vaiheet on kuvattu kuvassa 3.

Kuva 3. Laadullisen aineiston analyysin vaiheet.
(Kajaanin ammattikorkeakoulu 2015)

Kehittämisaineistoni analyysissä lähtökohtana oli se, mitä kehittämistyössä halusin tutkia. Tutkittava ja analysoitava aineisto tässä kehittämistyössä oli tekstiä, jonka olin purkanut ääninauhalta litteroimalla haastattelun sekä haastattelumuistiinpanoni. Analyysissä pelkistin eli redusoin aineistoa. Käytännössä se tarkoitti haastatteluai-
neiston informaation tiivistämistä ja osiin pilkkomista. Tämä tapahtui teemoittamisella: etsin tekstistä kehittämiskysymysten kannalta olennaisimmat asiat. Poimin olennaiset lausumat värjäämällä ne itsemääritlemine koodiväreineen esiin litteroidusta tekstistä. Tämä oli luontevaa tehdä haastattelukysymyksittäin. Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuutta, joka saattoi sisältää useita lauseita. Pelkistin keräämäni analyysiyksiköt lyhyemmiksi ilmauksiksi. Näin sain aineistosta tarvitsemaani tietoa tiiviimpään muotoon kadottamatta arvokasta informaatiota. Vertailin keräämiäni pelkistettyjä ilmauksia. Etsin niistä samankaltaisuuksia ja eroja käyttäen omaa tulkintaani ja loogista päättelyä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Pysin varmistumaan, että luokitteluni ja logiikkani teki oikeutta aineiston sisällölle, ja ettei siihen vaikuttanut esimerkiksi oma esiyymmärrykseni siitä, mitä aineistossa todennäköisesti tulisi olemaan.

Aineiston analyysi tapahtui vaihe vaiheelta seuraavasti:

- 1) kuuntelin haastattelun ja kirjoitin sen auki sana sanalta eli litteroin haastattelun,
- 2) luin haastattelumuistion ja perehdyin sen sisältöön, teoretisoin aineistoa muodostamalla siitä yleiskäsitteitä,

- 3) etsin kehittämiskysymyksiin vastauksia haastattelun auki kirjoitetusta tekstistä värikoodaamalla litteroitua haastattelutekstiä,
- 4) kokosin kehittämiskysymysten kannalta olennaiset ilmaukset ja lauseet ja tein niistä pelkistettyjä ilmauksia, jotka keräsin omalle listalleen
- 5) etsin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia pelkistetyistä ilmauksista,
- 6) yhdistin pelkistettyjä ilmauksia ja luokittelin niitä muodostamalla niistä alaluokkia,
- 7) yhdistin alaluokkia ja muodostin niistä yläluokkia,
- 8) yhdistin yläluokat ja muodostin niistä kokoavan käsitteen tai sanaparin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Seuraavassa kuvaan tekemäni analyysin vaiheet 4–8 esimerkein:

Vaihe 4: Tutkimuskysymysten kannalta olennaisten pelkistettyjen ilmausten koonti aineistoksi (taulukko 1). Poimin litteroimastani haastattelutekstistä kysymyskohtaisesti keskeiset asiat. Esittelemäni esimerkit analyysin teosta liittyvät kysymykseen: ”Mitä sirkusharrastus merkitsee lapselle ja nuorelle ?” Tein vastauksista pelkistettyjä ilmauksia, joissa annetut merkitykset kiteytyivät. Näin esimerkiksi vastaus ”- - uuden oppiminen, huomasi, että konkreettisesti kehittyy jossain” pelkistyi ilmaukseksi: ”konkreettista uuden oppimista”.

Taulukko 1.

Alkuperäinen ilmaisu:	Pelkistetty ilmaisu:
uuden oppiminen, huomasi, että konkreettisesti kehittyy jossain	konkreettista uuden oppimista
paljon mitä voi tehdä vaikkei ole fyysinen tai voimakas	sopii myös vähemmän fyysisille
sai itse keksiä ja sai toteuttaa itseään	itsensä toteuttamista
koukuttaa harjoittelemaan, raja ei tule vastaan (haastetta)	tarjoaa haasteita
vapaus, sitä voi harrastaa missä vaan	ei tiettyyn paikkaan sidottu harrastus
onnistuminen on kaikista kiinni, mutta yksilölläkin vastuu	edellyttää sekä yksilö-että ryhmätyötä
ei ollut pakko osata, vapaampaa, ei kilpailua	kilpailusta vapaa piiri

Vaihe 5: Etsin haastateltavien lausumista tekemistäni pelkistetyistä ilmauksista sisällöllisiä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia voidakseni yhdistää niitä eri alaluokiksi (taulukko 2). Näin sain esimerkiksi alaluokan, johon yhdistin ilmaukset ”tarjoaa haasteita”, ”konkreettista oppimista”, ”itsensä toteuttamista”, ”yksilö- ja ryhmätöitä”.

Taulukko 2.

tarjoaa haasteita, konkreettista oppimista, itsensä toteuttamista, yksilö- ja ryhmätöitä	ei yhteen paikkaan sidottu harrastus, kilpailusta vapaa piiri, kaikki huomioidaan, myös vähemmän fyysisille
--	---

Vaihe 6 : Ryhmittelin ja yhdistin sisällöllisesti samankaltaiset pelkistetyt ilmaukset samaan ryhmään, alaluokkaan, jolle annoin yhteisen yläkäsitteen (taulukko 3). Näin tehden loin esimerkiksi alaluokat ”Henkinen kasvu ja kehittyminen” ja ”Fyysisten kykyjen kehittyminen”. Luokkaan ”Henkinen kasvu ja kehittyminen” luokittelin kuuluvaksi ilmauksia kuten ”oppii asettamaan omia tavoitteita”, ”kiinnostuu kehittämään itseään tavoitteellisesti”. Luokkaan ”Fyysisten kykyjen kehittyminen” sijoitin ilmaukset kuten ”oppii tuntemaan kroppaansa” ja ”fyysinen kipukynnys kasvaa”.

Taulukko 3.

<p>Henkinen kasvu ja kehittyminen :</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii asettamaan omia tavoitteita • kiinnostuu kehittämään itseään tavoitteellisesti • kannustaa ajattelemaan luovasti • oppii tekemään elämässään valintoja
<p>Fyysisten kykyjen kehittyminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan kroppaansa ja tietää milloin se on esim. väsynyt • fyysinen kipukynnys kasvaa • tekniset taidot kasvavat

Vaihe 7: Muodostin syntyneistä alaluokista uusia luokkia, yläluokkia, muodostamalla alaluokkien yläkäsitteistä laajempia sisällöllisesti yhteenkuuluvia kokonaisuuksia, kuten yläluokat ”Sosiaaliset taidot” ja ”Vuorovaikutustaidot” (taulukko 4). Luokkaan ”Sosiaaliset taidot” keräsin ilmaukset, jotka osoittavat sosiaalisia taitoja, kuten ” kyky ottaa huomioon toiset” ja ”kyky luottaa toisiin”. ”Vuorovaikutustaitoihin” luokittelin ilmaukset, jotka liittyivät osaamiseen vuorovaikutussuhteissa, kuten ” rakentavan palautteen antaminen ja vastaanottaminen” ja ”kyky kannustaa toisia”.

Taulukko 4.

<p>Sosiaaliset taidot:</p> <p>sosiaalisten taitojen oppiminen, ryhmässä toimimisen taidot, kyky ottaa huomioon toiset, kyky luottaa toisiin</p>
<p>Vuorovaikutustaidot:</p> <p>rakentavan palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kyky ottaa vastaan kritiikkiä, kyky kannustaa toisia</p>

8) Yhdistin yläluokat ja muodostin niistä kokoavan käsitteen tai sanaparin, kuten ”Sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot” (taulukko 5), ” Identiteetin ja persoonallisuuden kehittyminen” ja ”Yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys”.

Taulukko 5.

<p>Sosiaaliset - ja vuorovaikutustaidot</p>
--

Näin aineistoa pelkistämällä ja luokittelemalla päädyin lopulta seuraaviin kuuteen (6) yläkäsite-luokkaan kysymyksessä, jossa sirkusohjaajia ja –opettajia pyydettiin kuvaamaan sitä, mitä sirkusharrastus on antanut heille itselleen ja lapsille ja nuorille, joita he ohjaavat:

1) ilo ja virkistys, 2) konkreettinen tekeminen ja uuden oppiminen, 3) yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys, 4) kasvu, kehittyminen ja itsensä kehittäminen (henkinen ja fyysinen), 5) identiteetin ja persoonallisuuden vahvistuminen ja 6) sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen oppiminen.

Edellä kuvatulla tavalla tekemäni aineiston analyysin jälkeen aineisto oli pelkistynyt teoreettisemmiksi yläkäsitteiksi. Aineiston informaatio oli tämän jälkeen sekä tiiviimmässä että selkeämmässä muodossa. Tuloksena oli luokittelujen pohjalta luomani kategoriat merkityksineen. Aineiston sisällön luokittelu ja käsitteellistäminen helpotti aineiston käsittelyä, johtopäätösten tekoa ja tulkintaa (Sarajärvi & Tuomi 2009, 109–111).

Analysoin aineistoa myös siltä kannalta, löytyisikö aineistosta merkityseroja, jotka olisivat liitettävissä haastateltujen sukupuoleen tai ikään. Molemmissa haastatteluryhmissä haastateltavina oli sekä naisia että miehiä. En havainnut haastattelujen perusteella aineistossa mitään selkeästi sukupuolittuneita käsityksiä. Vastaukset olivat keskenään hämmästyttävän yhteneviä.

Analysoin aineistoa myös etsien sieltä parhaiten aineistoa edustavia ja tyypillisiä merkityksen antoja. Aineistosta voi eri teemojen sisältä etsiä näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja luoda niistä yleistys, tyyppiesimerkki (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). En tyyppitellyt systemaattisesti aineistosta tyyppiesimerkkejä, vaan enemmänkin pyrin kuvaamaan sitä, mitkä asiat vahvimmin nousivat haastatteluaineistosta. Näin päädyin toteamaan, että tyypillinen vastaus sirkusharrastuksen vaikutuksesta korosti enemmänkin lapsen ja nuoren kehittymistä sosiaalisissa taidoissa kuin fyysisissä taidoissa, mikä poikkesi niistä ennakkokäsityksistä, joita minulla oli ollut aivan kehittämistyöni alussa sirkusharrastuksen tavoitteisiin liittyen. Sosiaalinen oppiminen nähtiin tapahtuvaksi yhteisen tekemisen ja ryhmässä toimimisen kautta.

Vastauksissa korostui tyypillisesti myös yksilön henkinen ja persoonallinen kasvu. Tämä kasvu ja kehittyminen oli sirkusohjaajien ja -opettajien mukaan tavoitteellisen ja pitkäjänteisen työskentelyn oppimisen tulosta. Sirkustoiminnan nähtiin tukevan lapsen ja nuoren persoonallisuuden ja identiteetin vahvistumista tarjoamalla kehittäviä ja palkitsevia oppimiskokemuksia sekä antamalla mahdollisuuksia omien valintojen tekemiseen ja oman luovuuden käyttämiseen.

Suorittamani aineiston analyysin jälkeen pystyin selvästi näkemään kehittämistyöni aineiston ja aiempien sirkuksen hyvinvointivaikutuksia tutkineiden tutkimusten kesken

yhteneväisyyttä. Näistä aineistoa koskevista tulkinnoistani kerron seuraavassa luvussa 5.

5 SIRKUSHARRASTUS LISÄÄ LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA

Tämän kehittämistyön kehittämiskysymykset olivat:

- 1) Mitä sirkusharrastus merkitsee lapselle ja nuorelle?
- 2) Mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa?
- 3) Mitä erityistä annettavaa sirkuksella on ehkäisevään päihdetyöhön?

Kun keskustelimme sirkusopettajien kanssa sirkuksen vaikutuksista lasten ja nuorten kehitykseen, eräs opettaja totesi, että on vaikea arvioida mikä on sirkustoiminnan vaikutusta, mikä taas lasten ja nuorten luonnollista kasvua ja kehittymistä eri asioissa. Haastatellut Sorin Sirkuksen sirkusohjaajat ja opettajat kertoivat näkemyksiään myös siitä, mitä heille itselleen lapsuudessa tai nuoruudessa aloitettu sirkusharrastus on merkinnyt. Heidän kokemuksensa vastasivat hyvin Vaikuttava Sirkus – hankkeessa (Kekäläinen & Kakko 2013) mukana olleiden lasten ja nuorten kokemuksia, joiden perusteella voidaan puhua sirkuksen hyvinvointivaikutuksista. Sirkuksen tutkitut hyvinvointivaikutukset olivat hyvin yhteneväisiä tämän kehittämistyön aineistosta nousseiden tulosten kanssa. Sirkusharrastus on monisäikeisesti sosiaalista vahvistamista, sillä se tarjoaa sekä yhteisöllisyyttä että osallisuutta, parantaa itsetuntoa ja antaa kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta. Siten sirkusharrastus antaa ikään kuin sivutuotteena mahdollisuuden lapsen ja nuoren oman identiteetin ja persoonallisuuden myönteiselle vahvistumiselle. Tämä on riittävä peruste sanoa, että sirkusharrastus on sosiaalista vahvistamista ja siten osa ehkäisevää päihdetyötä.

5.1 Sirkusharrastuksen merkitys lapselle ja nuorelle

Kehittämiskysymyksessä kysyttiin mikä on sirkustoiminnan merkitys lapselle ja nuorelle. Sirkusohjaajat ja –opettajat arvioivat myös sitä, mitä sirkus on heidän omalle

kasvulleen merkinnyt Useimmat haastateltavat olivat olleet mukana sirkusharrastuksen parissa jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Näistä arvioista sain hyvin yhdenmukaisen kuvan siitä, että sirkusharrastuksella on monipuolisia myönteisiä vaikutuksia lapsen ja nuoren psykofyysiseen kehitykseen sekä sosiaalisiin taitoihin.

Haastatteluaineiston perusteella sirkusohjaajat ja opettajat näkivät sirkustoiminnan merkityksen lapselle ja nuorelle olevan seuraavia asioita: 1) ilo ja virkistys, 2) konkreettinen tekeminen ja uuden oppiminen, 3) yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys, 4) kasvu ja itsensä kehittäminen (henkinen ja fyysinen), 5) identiteetin ja persoonallisuuden vahvistuminen ja 6) sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen oppiminen.

1) Ilo ja virkistys

Sirkusharrastus tuo lapsille ja nuorille iloa ja virkistystä liikunnan ja leikin muodossa. Sorin Sirkuksen varhaisiän opintojen sekä yleisen oppimäärän tavoitteisiin on kirjattu tavoite ”pitää hauskaa”. Sirkuksen maailma on jotain muuta kuin tavallinen arki tai koulumaailma erilaisine vaatimuksineen. Sirkuksessa on taianomaisuutta ja leikillisyyttä ja se vetoaa mielikuvitukseen ja tunteisiin. Tähän sirkuksen leikinomaisuuteen myös Purovaara (Purovaara 2005, 18–19) viittasi. Se, että lapsi ja nuori saa keskittyä tekemiseen, joka on jotain aivan muuta kuin tavallisesti, on virkistävä. Omien havaintojeni mukaan esikouluikäisten sirkusoppitunnilla oli rauhallinen ja toimintaan keskittynyt ilmapiiri, vaikka samaan aikaan eri oppilaat tekivät erilaisia liikunnallisia tehtäviä. Kouluikäisten ryhmässä ohjaaja käytti ohjaamisessaan lämmintä huumoria. Varhaisteinien ryhmässä lämmittelyleikkinä oli kiinniottoleikki, jossa eläydyttiin välillä olemaan kääpiöitä, jättiläisiä tai tietäjiä. Iloisesta naurusta päätellen leikki oli osallistujien mielestä hauskaa.

2) Konkreettinen tekeminen ja uuden oppiminen

Sirkuksessa tehdään asioita, jotka ovat konkreettisia. Opittaviin asioihin liittyy erilaisia välineitä, jotka ovat käsin kosketeltavia, konkretiaa. Sirkuksessa harjoitellaan teke-

mään asioita, joista on olemassa malli, kuinka se tapahtuu. On tavoitetilä, johon pyritään, ja pyrkimys saavuttaa tavoiteltu taito motivoi, ”koukuttaa ” harjoittelemaan pitkäjänteisesti, sillä taito kehittyy vain riittävän harjoittelun ja toiston myötä. Oppiminen on palkitsevaa, sillä jonkun tempun tai taidon omaksumisen voi havaita paitsi itse, myös muut, jotka kannustavat ja antavat palautetta yrityksestä ja onnistumisesta. Kuten yksi haastatelluista kuvasi:

” No, siellä oli kaikki kaverit ja ehkä se juuri se uuden oppiminen, et se oli kai konkreettista, huomas, että kehitty jossain. Hyvä semmonen yhteis henki !”

3) Yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys

Sirkus on yhteisöllistä toimintaa. Siellä tehdään asioita yhdessä. Yhdessä tekeminen on kuuluu sirkustoiminnan luonteeseen, sillä monet sirkustemput eivät onnistu yksin, vaan tarvitaan yhteistoimintaa. Yhteistoiminta edellyttää keskinäistä luottamusta. Sirkuksessa toisten turvallisuudesta huolehtiminen on yksi tavoitteista. Turvallisuus liittyy temppujen tekemisen turvallisuuteen, mutta myös ryhmän ja ilmapiirin turvallisuuteen. Sorin Sirkuksessa on eri ikäisille ja eri taitotasojen oppilaille omat opetusryhmät, mutta sirkus muodostaa kuitenkin ikään kuin yhden perheen, jossa on eri ikäisiä jäseniä. Sirkuksen käytävillä ja kahviossa eri ryhmiin kuuluvat kohtaavat toisensa. Yhteisissä esityksissä eri ikäiset pääsevät näyttämään osaamistaan ja katsomaan toistensa esityksiä. Tämä kaikki vahvistaa kokemusta yhteiseen yhteisöön kuulumisesta. Sorin Sirkuksen tavoitteissa on, että oppilas oppii ottamaan ryhmän muut jäsenet huomioon, sekä se, että hän oppii luottamaan itseensä ja toisiin. Ryhmätoiminta on erityisen tärkeää lapsen kehitykselle ja ryhmään kuulumisen merkitys vain korostuu murrosiässä.

” – ehkä näkee sitä samaa nyt noissa just omissa oppilaissa, että kun ne pääsee siinä teini-iän myllerryksessään sitten tekemään ja olemaan just ryhmissä, niin mä uskon, että se on just ihan hyvä juttu niille.”

Opettajien puheissa tulee esille sirkuksen avoin hyväksyvä ilmapiiri, jossa on tilaa erilaisuudelle, jossa kaikki pääsevät esille ja jossa kaikki hyväksytään. Eräs opettajista kuvasi sirkuksen erilaisuuden sietokykyä seuraavasti:

” - - kun miettii jotain sirkuksen historiaa, niin erilaisuuden sietokyky taitaa olla ainakin ihan erilaista mitä, mitä tuol keskiverto kansassa.”

Havaintoni sirkusoppitunneilta vahvistavat kuvaa sirkuksesta paikkana, jossa keskeistä on yhdessä tekeminen. Sirkustunneilla hyödynnettiin parityöskentelymenetelmiä niin esikoululaisten ryhmissä kuin nuortenkin ryhmissä, kun venyttelyt tehtiin yhdessä parin avustuksella. Yhteinen tekeminen liittyy myös tiloista ja välineistä ja turvallisuudesta huolehtimiseen. Pienimmätkin sirkusoppilaat oppivat alusta alkaen, että käytettyään välinettä he vievät sen takaisin varastoon ja jäävät tunnin lopussa yhdessä muiden kanssa järjestämään tilan ennen poislähtöään.

” - - siinä vaiheessa kun yleensä lähti himaan, niin oli täällä varmaan kuitenkin niitä, jotka jäi tänne siistimään jälkensä, että se vastuu oikeesti tästä koko paikasta on ihan hillitön näillä nuorilla.”

Opettajille itselleen merkityksellisenä osana sirkuksen yhteisöllisyydestä nousi haastattelussa esiin sirkuksen kansainvälisyys. Vaikka ei olisi edes yhteistä kieltä, sirkuslaisuus yhdistää eri maista tulevia sirkusharrastajia ja sirkusalan ammattilaisia. Kansainvälisen sirkusyhteisön jäsenyys on yksi määrittävä seikka opettajien ammatti-identiteetille. Useimmille opettajista sirkusharrastuksesta oli tullut myöhemmin kiva työ ja sirkuksesta perheenomainen työyhteisö.

4) Kasvu ja itsensä kehittäminen (henkinen ja fyysinen)

Sirkusharrastuksessa lapsi ja nuori saa mahdollisuuden kasvaa ja kehittää itseään sekä fyysisesti että henkisesti. Sirkuksessa kannustetaan yrittämään ja autetaan onnistumaan. Nuori oppii kehittämään itseään tavoitteellisesti, asettamaan itselleen tavoitteita ja toimimaan niiden saavuttamiseksi pitkäjänteisesti. Hän uskaltaa kokeilla uusia asioita ja pyrkii ylittämään itsensä eri tavoin. Hän oppii ajattelemaan luovasti ja suunnittelemaan itsenäisesti oman sirkusnumeron. Hän saa esiintymisvarmuutta. Nuori oppii tekemään valintoja, ja suhteuttamaan asioita. Hänen fyysinen kipukynnyksensä kasvaa, eikä hän valita pienistä. Hän oppii tuntemaan omaa kehoaan ja tietää milloin se on väsynyt. Yleisen oppimäärän tavoitteissa on, että oppilas ”oppii kunnioittamaan omaa kehoaan.” Hän oppii, ettei väsyneenä tai sairaana kannata urheilla ja että lepo, uni ja monipuolinen ravinto on tärkeää myös

liikuntaa harrastaville. Sirkusharrastuksen myötä lasten ja nuorten fyysiset taidot ja suorituskyky paranee. Harva sirkusharrastaja käy punttisalilla kehittämässä lihaksiaan, sillä tarvittava lihasvoima ja kehonhallinta kehittyvät sirkustemppeja harjoitellessa.

” – sä opit sen tempun ja samalla vähän niinku kehittyy joku lihas kans sitte jonneki.”

Fyysisiin suorituksiin liittyy toisaalta aina riski saada urheiluvammoja. Fyysisen vahvistumisen ja teknisen osaamisen myötä myös henkinen suorituskyky ja paineensietokyky yleensä paranee. Sirkus tarjoaa tekemistä toisaalta myös vähemmän fyysisille tai voimakkaille nuorille. Sirkusharrastuksen piiristä voi löytyä lapselle ja nuorelle sopivia temppeja, jotka edellyttävät ketteryyttä tai silmän ja käden hyvää koordinaatiota kuten jongleeraus tai klovnerian kaltaista luovaa heittäytymistä.

Opettajien näkemysten mukaan sirkus tarjoaa lapsille ja nuorille kilpailusta vapaan harrastuspiirin. Jokainen asettaa itse omat tavoitteensa ja kilpailee vain itsensä kanssa.

”- - mutta sitte ku tulit niinku sirkukseen, niin mä muistan että se oli jotenki niinku kiva että, ei ollu mitään sellasta, että no nyt sun pitää osata tää, että sä voit niinku ruveta sitä tekeen, vaan – oli paljon niinku semmosta vapaampaa, pääsi heti touhuamaan ja tekeen ja vähän niinku ite keksimään kaikkee, mikä oli mun mielestä kiva, ettei tarvinnut mennä sillee että nyt pitää näyttää sitte tämä ja tuo. - - Ei ollut semmosta kilpailua.”

5) Identiteetin ja persoonallisuuden vahvistuminen

Sirkustoiminta vahvistaa lapsen ja nuoren identiteettiä ja persoonallisuutta sekä myönteistä minä-kuvaa. Sirkuksessa hän voi löytää oman vahvuusalueensa ja ”oman juttunsa” josta innostuu ja jonka osaaja hänestä harjoittelun myötä kehittyi. Sirkus on harrastuksena erikoinen ja sirkusosaaja saa myös sirkuksen ulkopuolella sirkusosaamisensa takia ihailua osakseen. Onnistumisen kokemukset palkitsevat jo itsessään, mutta myös muiden antama hyvä palaute on tärkeää. Sirkuksen tavoitteissa on se, että oppilas uskaltaa olla oman ryhmänsä huomion kohteena. Sirkuksessa nuori joutuu olemaan välillä muiden katsottavana ja tämä auttaa häntä

tarkastelemaan itseään myös ikään kuin ulkopuolelta. Sirkuksessa muut antavat antavat raikuvat aploodit, kun joku uskaltaa yrittää uutta temppua tai onnistuu saamaan uuden taidon haltuunsa. Uuden oppiminen lisää lapsen ja nuoren itseluottamusta ja varmuutta sekä uskoa omiin kykyihinsä.

Harjoitteluilmapiiri ei vaikuttanut kireältä ja vaativalta, vaan pikemminkin rennolta. Murrosikäisten ryhmässä opettaja pikemminkin hillitsi harjoittelua korostamalla leppäämisen merkitystä. Väsyneenä ei kannattanut harjoitella, temppu onnistuisi myöhemmin, se vaati vain kypsytelyä.

Opettajien puheissa korostui voimakkaasti sirkusharrastuksen sosiaalinen puoli. Sirkus on ”oma pieni heimonsa”. Monelle nuorelle sirkus tarjoaa toisen kaveripiirin koulun ohella. Joillekin, kuten koulukiusatuille, sirkus on todellinen turvasatama. Se tarjoaa vertaisryhmän, jossa voi kokea olevansa osa ryhmää, jossa saa jakaa asioita, kasvaa ja kehittyä.

”Tosi monet tulee just tänne hengailemaan ja tekemään sitä muuta juttua kanssa, tää on semmonen niinku turvasatama aika monellekin, että jos koulussa ei välttämättä menekään niin hyvin, mutta täällä on sitte ihan eri peli, täällä voiki olla sitte.”

6) Sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot

Sirkuksessa nuorilla on yhteiset mielenkiinnon kohteet, puheenaiheet, yhteinen tekeminen ja yhteinen sirkuksen maailma. Kontakti ja vuorovaikutus toisten kanssa syntyy luontevasti tekemisen kautta.

” - - saa kontaktin pieniin lapsiin ja nuoriin, ja oikeestaan minkä ikäisiin tahansa sitä kautta, että hei, haluut sä oppii jonkkaamaan tai haluut sä, näytänks mä sulle jonkun taikatempun, jolla sä voit yllättää kaveris.”

Sirkus kehittää myös nuoren vuorovaikutustaitoja. Lapset ja nuoret oppivat sirkustunneilla toimimaan ryhmissä. Ryhmässä opitaan ottamaan muut huomioon, odottamaan omaa vuoroaan, auttamaan toisia, olemaan välillä itse autettavana. Sirkustunneilla on myös oppilaita, joilla on erilaisia sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä erityishaasteita. Niiden voittaminen vie aikaa, mutta muutos on mahdollinen.

"- - siihen on menny ehkä kolmeki vuotta mutta nyt se heittää tuolla läppää ja juttelee, ei ehkä oo uskaltanu sanoo koulussakaan kun opettajalle sen kaks sanaa mutta ehkä se jo sen vuoden päästä sanoo kolme sanaa. Että näitä oppilaitakin täällä on tosi paljon."

Sirkuksessa opitaan antamaan rakentavaa palautetta toisille ja ottamaan vastaan kritiikkiä ja palautetta vastaan. Sirkuskulttuuriin kuuluu toisten kannustaminen ja auttaminen. Keskustelin erään Sorin Sirkuksen sirkusoppilaan vanhemman kanssa, jonka lapsi oli aloittanut sirkuksen jo 5-vuotiaana ja harrastanut sirkusta jo yhteensä kahdeksan vuotta. Tämän vanhemman mukaan Sorin Sirkuksessa on kannustava ilmapiiri toisin kuin koulumaailmassa. Tämä oli hänen lapsensa kokemus. Sirkuslaiset kannustavat toisiaan ja esiintyessäkkin voi yrittää tempua kolmesti, jos se ei aluksi onnistu, ja vaikka ei lopulta onnistuisikaan, yrittämisestäkin annetaan kiitosta taputtamalla. Tämän vanhemman näkemys on, että sirkusharrastus kasvattaa myös lasten kärsivällisyyttä ja sinnikkyyttä. Kannustaminen oli asia, johon kiinnitin itsekin huomiota sirkustunneilla. Opettaja antoi kannustavaa palautetta, jos uusi temppu ei heti onnistunut ja ryhmäläiset kannustivat toisiaan.

"- - kyllä sen - - näkee sen kannustamisen määrän siellä, ne tsemppaa tuolla. Et kyl se niinku ryhmän tuki on toisenlaista kun tää joukko tai ryhmä kannustaa."

5.2 Sirkusohjaajan ja -opettajan roolista ehkäisevässä päihdetyössä

Kehittämiskysymykset:

Mitä ehkäisevä päihdetyö on Sorin Sirkuksessa tällä hetkellä ?

Mitä erityistä annettavaa sirkuksella on ehkäisevään päihdetyöhön?

- 1) Sirkusharrastus on sosiaalista vahvistamista

Sirkus tarjoaa monipuolista konkreettista tekemistä lapsille ja nuorille. Se onnistuu myös sitouttamaan ja "koukuttamaan" hyvällä tavalla uuden oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Sirkus harrastuksena tarjoaa päihteettömän sosiaalisesti turvallisen ympäristön kokeilla turvallisissa puitteissa omia rajojaan. Sirkus tarjoaa myös vertais-

ryhmän, jossa saa positiivisen yhteenkuuluvuuden kokemuksen ja myönteistä palautta ryhmän ohjaajalta ja toisilta ryhmän jäseniltä. Sirkusharrastuksen piirissä lapset ja nuoret saavat kasvaa ja kehittyä sosiaalisesti vahvistavassa ympäristössä. Siksi sirkusharrastus on myös nähdäkseni monipuolisesti päihteidenkäytöltä suojaavaa ja ehkäisevää päihdetyötä. Mutta olisiko sirkusharrastuksen piirissä tarvetta päihteiden käytön yleiseen ehkäisyyn ja valistukseen tai kohdennettuun riskiehkäisyyn?

Sorin Sirkuksen sirkusohjaajien ja –opettajien haastatteluissa tuli esille, että päihteistä ei sirkuksessa juuri ole ollut puhetta. Muista nuoruusiän häiriöistä on keskusteltu opettajien kokouksessa, silloin kun vanhemmat ovat ottaneet oman lapsensa asioissa yhteyttä sirkukseen ja tiedottaneet nuorensa henkilökohtaisesta voinnista.

2) Sirkusharrastus suojelee päihteiden käytöltä

Muutaman sirkusohjaajan ja –opettajan mielestä ehkäisevä päihdetyö ei ainakaan päihdevalistuksen muodossa sovi luontevasti sirkusharrastuksen piiriin.

” - - silleen jos pidettäis nyt jotain päihdeluentoo tai jotain sellasta tai oikein otetas puheeks, niin se tuntuis jotenkin keinotekoiselta jutulta ottaa niinku mukaan.”

Päihteistä ei sirkusopettajien ja ohjaajien mukaan puhuta sirkuksessa, koska sirkuksessa sirkustoiminta on keskiössä. Sirkus on ”se juttu”. Nuorten sirkusharrastus ja omaehtoinen harjoittelu suojelee opettajien mukaan nuoria päihteiden käytöltä jo pelkästään ajankäytöllisistä syistä.

” Aika harvat - - käy missään, koska - - tää on kummiskin niin sitova harrastus - - noilla vanhemmilla on ne neljät treenit viikossa ja sit perjantai-iltanaki myöhään, seitsemään asti, ja sitte mahdollisesti on viikonloppuharjoituksia ja tulee ekstra keikkoja just näille vanhemmille.”

Päihteidenkäyttö ei opettajien näkemysten mukaan ole sirkuslaisille (oppilaille) ongelma. Opettajakunnasta löytyy myös pohdintaa siitä, on sirkusopettajien tulkinta sirkuslaisten päihteiden käytöstä oikeaan osunut.

”Mä en tiedä kummasta se kertoo, että me ei koeta sitä ongelmaks, siitä että me ei vaan nähdä sitä vai että sitä ongelmaa ei oo olemassa.”

3) Keskusteluhaluutta ja interventioita tarvittaessa

Opettajat katsovat, että päihteet voi ottaa esille nuorten kanssa keskustelemalla, jos tulee tarvetta. Sirkuksessa kyllä muistutetaan nuoria, että ennen esitystä heidän pitää olla esitystilanteissa hyvässä kunnossa.

”Tietty jos on joku semmonen että vaikka jotkut oppilaat ja sä kuulet että ne tunnilla puhuu jostain että viikonloppuna maistoimme sitä ja tota ja tällästä niin, niin tietysti sellasissa tilanteissa - - on mun mielestä asiallista - - ottaa sitten niinku kyseisten oppilaitten kanssa asia puheeks).

Sirkuksessa on kuitenkin myös tietoa siitä, että sirkuksen oppilaistakin jotkut juovat vapaa-ajallaan, mutta he ovat opettajien tiedon mukaan harvinaisia poikkeuksia sirkuksen nuorten joukossa. Muutamilla pojilla oli ollut sirkuksella mukanaan nuuskaa, mutta ohjaajat keskustelivat heidän kanssaan asiasta ja yleisesti sovittiin, että nuuskaa ei käytetä sirkuksen tiloissa.

4) Sosiaalisen sirkuksen toiminnassa päihdetietoudesta ehkä hyötyä

Sirkuksen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluu luentoja kehonhuollosta ja ravitsemuksen merkityksestä, mutta päihdeasiat eivät opetussuunnitelmaan kuulu. Opettajien käymissä koulutuksissa on pääpaino ollut sirkustaidoissa, eikä päihteistä ole puhuttu. Opettajat kuitenkin myöntävät, että päihdetietoudesta voisi olla hyötyä silloin, kun työskennellään ulkopuolisten, sosiaalisen sirkuksen ryhmien kanssa.

” - - mutta sitten heti kun ruvetaan tekeen ulkopuolella, talon ulkopuolisten ryhmien kanssa yhteistyötä niin sitten se voi ollakkin siellä niinku vahvemmin esillä.”

5) Koukuttava sirkusharrastus syrjäyttää päihteet elämästä

Opettajien vastauksissa korostui sirkuksen luonne toimintana, joka jo sinällään syrjäyttää päihteet elämästä. Itse sirkustoiminta voi vetää nuoria puoleensa. Siinä piilee hyvä vetovoima, ”koukuttavuus”. Fyysisen harjoittelun tuomat endorfiinit ja muu palkitsevuus korvaa päihteet. Tämä on koettu Sorin Sirkuksen sosiaalisen sirkuksen erityisryhmissäkin. Sirkus tarjoaa mukavaa tekemistä, on helposti opittavia temppuja, mutta myös aina uutta opeteltavaa, jossa osaamiselle ei tule raja vastaan. Sirkus toiminta on monella tapaa kasvattavaa tekemistä: nuori haastetaan ylittämään jollakin tapaa itsensä ja kehittämään itseään tavoitteellisesti. Samalla hän oppii pitkäjänteisyyttä. Viikonloppuisin sirkuksen nuoret tulevat mieluummin sirkukselle harjoittelemaan keskenään kuin menevät kaupungille oleilemaan. Yksi opettajista muistuttaa, että kaksi Suomen vanhinta nuorisosirkusta, Haminan teinisirkus ja Lahden Nuokun sirkus on aikoinaan perustettu nimenomaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Pelkkään mainoskampanjatyyliseen vaikuttamiseen opettajat eivät usko. Mainoslauseitakin opettajat silti keksivät: ”Älä juo viinaa vaan tee jotain muuta. Sirkus on se jotain muuta.” ”Sirkus on parasta huumetta!”.

”- - Ei sillee että tehään isoja julisteita, joissa on joku taiteilija, vaan että se käytännön tekemisen kautta, ja ei sielläkään välttämättä puhuta siitä päihteettömästä elämäntavasta vaan niinku enemmänki se, että nyt tarjotaan jotain tämmöstä toimintaa, joka sitten sattumalta syrjäyttää sen elämästä.”

6) Sirkus tarjoaa erilaista ja konkreettista tekemistä yhdessä

Sirkuksen vahvuutena nähtiin myös ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta yhdessä tekeminen, toiminnan erilaisuus muuhun tekemiseen nähden sekä toiminnan konkreettisuus. Tämä oli koettu tärkeäksi myös päihdetoipujien ryhmässä. Sirkustoiminta tarjoaa kokeilemisen ja onnistumisen kokemuksia.

”Niissä varmaan se suurin mikä selkeesti tuli - - oli just se tekeminen, että tehdään - - jotain vähän erilaista, saadaan niitä uuden kokeilemisen ja onnistumisen kokemuksia. Monelta tuli semmonen palaute, että tää oli jotain ihan muuta, kun sitte normaalisti. Ja sitte oli just se yhdessä tekeminen.”

7) Sirkus tarjoaa toisenlaisen sosiaalisen viiteryhmän

Sirkusohjaajat ja –opettajat katsoivat sirkuksen voivan tarjota nuorelle toisenlaisen sosiaalisen viiteryhmän jäsenyyden, jossa päihteiden käytön sijaan yhdistävänä tekijänä on yhteinen konkreettinen tekeminen ja itsensä tavoitteellinen kehittäminen. Sosiaalisen sirkuksen toiminnan kautta voidaan myös syrjäytymisvaarassa olevia nuoria vahvistaa sosiaalisesti. Sorin Sirkuksessa on nähty, miten päihdekuntoutujille järjestetty sirkustoiminta on vaikuttanut heihin myönteisesti tarjoamalla vauhdikasta tekemistä.

8) Sirkustaitoja voi opetella vaikka puistossa

Opettajien keskustelussa tuli esiin idea järjestää viikonloppuisin avoimia sirkusiltoja. Harrasteryhmiä voitaisiin järjestää nuorille myös arkipäivisin tai iltaisin. Suotavaa olisi, että sirkustoimintaan tutustumisen jälkeen olisi mahdollisuus jatkaa sirkusharrastusta. Opettajat ehdottivat myös sirkuspajoja, joissa ensin tehtäisiin itse välineet, joilla sitten harjoiteltaisiin. Itsetehtäviä sirkusvälineitä voisivat olla jongleeraus- pallot tai tasapainolauta eli rulla-bola. Keskustelussa nousi esiin myös ajatus ”nuoret nuorille” -pedagogiikasta. Sirkuksen nuoret voisivat opettaa toisille nuorille sirkustemppeja, vaikka aikuiset olisivatkin mukana muuten ryhmien ohjaajina. Syntyi myös idea TV-ohjelmasta, jossa nuoret tutustuisivat eri sirkuslajeihin ja opettelisivat sirkustaitoja.

Sorin Sirkuksen ohjaajien ja -opettajien ajatus oli, että että sirkustaitojen opettelua voisi järjestää sirkuksen ulkopuolellakin, esimerkiksi kesäaikaan puistoissa. Jongleeraus on tähän sopiva sirkuslaji. Välineet on edullista tehdä myös itse, eikä jongleeraus vaadi paljon tilaa tai muita järjestelyjä. Puistoympäristössä kesällä järjestettävä jongleerauksen tai akrobatian opettelu voisi houkutella kaupungilla liikkuvia ja sattumalta paikalle osuvia nuoria kokeilemaan sirkustemppeja rennossa ympäristössä ja ilmapiirissä.

”- - kesällä kun on hyvät ilmat niin kaveriporukalla tuolla puistoissa (voi) vaikka jonkkailla tai tehdä pyramideja tai akrobatiaa. Elikkä se kipinän sytyttäminen sii-

*hen tekemiseen ja se, et se nuori hoksaa että itse pystyn tekeen kaikkii tämmö-
sii asioita.”*

9) Yhteistyömyönteisyyttä Preventiimin suuntaan

Yhteistyömahdollisuuksiin Preventiimin tai muiden nuorisotyötä ja sitä tukevien järjestöjen kanssa opettajat suhtautuvat myönteisesti. Innostusta ja kiinnostusta riittäisi, vaikka omien resurssien riittävyyttä epäillään. Toisaalta asia nähdään järjestelykysymyksenä. Mikäli tarvittavat resurssit löytyvät, yhteistyö nähdään mahdollisena. Sorin Sirkuksen sirkusohjaajilta ja –opettajilta tuli seuraavanlaisia ideoita ehkäisevän päihdetyön yhteistyöhankkeisiin:

- harrasteryhmiä nuorille päivällä tai illalla ja mahdollisuus jatkaa harrastusta,
- viikonloppuisin järjestettäviä avoimia sirkusiltoja,
- mahdollisuus erilaisten sirkustekniikoiden kokeilemiseen ,
- jongleerauksen opettamista kesällä puistossa tai kävelykaduilla,
- nuoret opettavat nuorille sirkustemppeja,
- sirkuspajoja, joissa tehtäisiin itse tarvittavat välineet (esim. kierrätysmateriaaleista) ja
- TV-ohjelma, jossa nuoret pääsevät opettelemaan sirkustaitoja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

6.1. Kehittämistyön tulosten arviointia

Hämäläisen (2007, 175,180) mukaan kaikki sosiaalinen vuorovaikutus tai yhteisöllisyys ei ole kasvatuksen kannalta tavoiteltavaa. Yhteisöllisyyden kaipuu saattaa ajaa nuoret sellaiseen yhdessäoloon ja toimintaan, jossa otetaan tarpeettomia riskejä. Nämä riskit voivat liittyä myös päihteidenkäyttöön. Muita rakentavampia vaihtoehtoja tulisi olla tarjolla. Asuinpaikasta, asuinalueesta ja varallisuudesta riippumatta kaikille lapsille ja nuorille tulisi olla tarjolla harrastustoimintaan, jossa toteutuu osallisuus ja yhteisöllisyys päihteettömässä ympäristössä. Harrastusten tulisi olla nuorille sosiaali-

sesti vahvistavaa ja heidän kasvuun tukevaa toimintaa, joka luo edellytyksiä kansalaisyhteiskunnan aktiivisen jäsenyyden toteutumiselle.

Sirkusharrastus on hyvä esimerkki tällaisesta monipuolisesti kehittävästä ja sosiaalisesti vahvistavasta harrastustoiminnasta. Sirkusharrastus on esimerkki myös pitkäaikaisesti sitouttavasta toiminnasta, jonka parissa lapset ja nuoret viihtyvät kasvun ja kehittymisen kannalta ratkaisevina vuosina. Monet sirkusharrastajat ovat aloittaneet harrastuksen jo lapsina ennen kouluikää, ja jatkaneet sitä aikuisuuteen asti sirkusohjaajina. Kehittävä yhteisöllinen toiminta syrjäyttää jo pelkästään ajankäytöllisistä syistä päihteet sirkusta harrastavan nuorten elämästä. Sorin Sirkus on esimerkki harrastustoiminnasta, jossa on tilaa erilaisille oppijoille ja myös niille, joilla ei perheen sosioekonomisen tilanteen takia olisi muuten mahdollisuuksia sirkusharrastamiseen siitä koituvien kohtuullistenkaan kustannusten takia.

Nuorisosirkus on kehittämistyöni valossa näyttäytynyt paikkana, jossa lapset ja nuoret saavat kasvaa omista edellytyksistään käsin, ilman kilpailua ja ulkoa tulevien vaatimusten painetta. Sirkusharrastus tarjoaa lapsille ja nuorille toisenlaisen viiteryhmän koulun rinnalle; joillekin, jotka ovat joutuneet kiusaamisen uhreiksi se on jopa turvasatama.

Sorin Sirkuksessa ehkäisevä päihdetyö on ennen kaikkea sosiaalista vahvistamista. Se on myös puuttumista nuorten päihteiden käyttöön, mikäli siihen on aihetta. Sorin Sirkuksen sirkusohjaajilla ja –opettajilla on asenteellinen valmius keskustella päihteidenkäytöstä nuorten kanssa tilanteissa, joissa siihen syntyy tarve tai mahdollisuus. Moralistisen ylhäältä alaspäin tulevan viestinnän sijaan tällaisissa tilanteissa tulisi pyrkiä vuorovaikutteiseen keskusteluun, jossa nuoret kokevat, että heitä myös kuunnellaan. Kun keskusteluilmapiiri on sävyltään myönteinen, nuoret ovat vastaanottavaisempia myös aikuisen esittämille näkemyksille ja ohjeille.

Sorin Sirkuksen opettajien ja ohjaajien näkemysten mukaan sirkusharrastus tarjoaa nuorille niin paljon kiinnostavaa tekemistä, että jo pelkästään ajankäytöllisistä syistä riski päihteiden käyttöön on pieni Sorin Sirkuksen oppilasjoukossa. Sirkuksen hyväksyvä ilmapiiri ja sirkukseen muodostuva oma sosiaalinen verkosto sitouttaa nuoret sirkustoimintaan siinä määrin, että he mielellään hakeutuvat sirkukseen myös vapaa-

ajallaan, sirkusoppituntien ulkopuolellakin. Nuoren elämässä päihteiden käytöltä suo-
jaa yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne (Normann ym. 2015,
13). Sirkus vastaa siis hyvin nuorten yhteisöllisyyden ja toisiin liittymisen tarpeisiin.

Tutkija Markku T. Hyypän (2000) mukaan osallistuva toiminta ja harrastukset edusta-
vatkin yhteisöllisyyttä parhaimmillaan (Kylmäkoski, Pylkkänen & Viitanen 2011, 86).
Päihteetön ympäristö ja päihteet syrjäyttävä ja innostava yhteinen tekeminen ovat jo
sinällään suojaavia tekijöitä nuoren elämässä.

Ehkäisevässä päihdetyössä nuoren sosiaalinen vahvistaminen on keskeinen tavoite.
Nuorisolaissa 72/2006 sosiaalinen vahvistaminen on määritelty niiksi toimenpiteiksi,
joilla parannetaan nuoren elämäntaitoja (Normann ym. 2015, 10). Tutkimus sirkuksen
hyvinvointivaikutuksista (Kekäläinen & Kakko 2013) osoitti, että sirkustoiminta tuottaa
hyviä kokemuksia ryhmässä toimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovai-
kutuksesta myönteisessä ilmapiirissä. Sirkuksessa monet temput vaativat onnistuak-
seen yhteistyötä. Se on myös jakamista, uusia opittuja temppuja opetetaan toisillekin.

Ryhmässä toimiminen parantaa lapsen ja nuoren sosiaalisia taitoja. Sorin Sirkukses-
sa palautteen antaminen ja vastaanottaminen on kasvatuksellinen tavoite kuten yh-
teisvastuullisuuskin. Hyvät sosiaaliset taidot liittyvät hyvään itsetuntoon ja moraalin
kehittymiseen. Ryhmässä opitut normit auttavat lasta ja nuorta jäsentämään sosiaa-
lista maailmaansa ja kokemaan turvallisuutta (Laine, K. 1997, 147). Hyvät vuorovai-
kutus- ja sosiaaliset taidot ovat suojaava tekijä nuoren elämässä päihderiskejä ajatel-
len. Sosiaalisen verkoston puuttumiseen liittyy yksinäisyyden ja syrjään jäämisen ko-
kemus. Tämä voi johtaa vakavampaan syrjäytymiseen omasta vertaisryhmästä tai
yhteiskunnasta.

Sirkusharrastus tarjoaa lapsille ja nuorille toisenlaisen viiteryhmän koulun sijaan. Sir-
kuksesta voi muodostua nuorelle ”oma heimo”. Lapsi ja nuori laajentaa sosiaalista
toimintakenttäänsä ja saa lisää sosiaalisia kontakteja turvallisessa ympäristössä, jos-
sa on hyväksyvä ilmapiiri. Sirkus antaa tilaa erilaisuudelle ja erilaiselle osaamiselle,
joten jokainen voi löytää sieltä itseään kiinnostavaa tekemistä. Mielenterveyden kan-

nalta sirkus edistää terveyttä, sillä se palvelee nuoren liikunnan, luovuuden ja ihmisuhteitten tarpeita. Fyysinen aktiivisuus, uuden oppiminen ja vuorovaikutus lisäävät tutkitusti myös elinikää (Erkko, Hannukkala & Pruuki 2013, 133, 136).

Sirkusharrastus hoitaa myös lapsen ja nuoren lähisuhteita silloin, kun se tarjoaa yhteisen toimintaympäristön koko perheelle. Monet vanhemmat osallistuvat vapaaehtoisina sirkuksen tapahtumien järjestämiseen. Sirkus laajentaa myös perheiden sosiaalisia kontakteja kodin ulkopuolella, kun perheet tulevat keskenään tutuiksi lasten sirkusharrastuksen myötä. Tämä puolestaan tuo turvallisuutta ja eheyttä siihen, miten lapsi kokee kodin ulkopuolisen maailman ja muut ihmiset.

Sirkusopettajien ja – ohjaajien näkemys on, että koska sirkus toimintana poikkeaa muusta arkipäivän tekemisestä, se tarjoaa virkistystä ja iloa. Yhdessä tekeminen ja jonkin asian ympärille kokoontuminen yhdessä on voimaannuttavaa. Kiireisen ja monella tapaa pirstoutuneen arjen keskellä tarvitaan yhteyden, konkreettisen tekemisen ja keskittymisen hetkiä. Näitä voidaan kokea sirkusharrastuksen parissa.

Sirkus tarjoaa mahdollisuuden uuden oppimiselle. Samalla se tarjoaa myös mahdollisuuden saada positiivista huomiota ja sosiaalista arvostusta. Uusien taitojen oppiminen ja ryhmältä saatu kannustus parantavat lapsen ja nuoren itsetuntoa ja itsevarmuutta. Tästä tulee positiivinen kehä, joka innostaa tavoitteissa eteenpäin. Itsetunnon yksi ulottuvuus on Borban (1989, 1993) ja Reasonerin (1982, 1994) mukaan tehtävä- ja tavoitetietoisuus: kykyä ottaa vastuuta, tehdä aloitteita, ratkaista ongelmia ja asettaa tavoitteita (Aho & Laine 1997, 22). Hyvä itsetunto suojelee myös päihderiskeiltä (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015). Sirkusharrastuksen piirissä lapset ja nuoret saavat itse vaikuttaa siihen millaisia temppuja harjoittelevat. Tärkeä kasvatuksellinen tavoite on, että lapsi ja nuori oppii tekemään valintoja, asettamaan itselleen tavoitteita, kehittämään itseään, jossakin asiassa jopa ylittämään itsensä. Sirkuksessa epäonnistumisiinkin opitaan suhtautumaan osana oppimisprosessia. Ne kasvattavat nuoren sinnikkyyttä. Sirkuksessa opitaan noudattamaan yhteisiä sopimuksia ja kantamaan vastuuta paitsi itsestä, myös toisista ja toisten turvallisuudesta. Ahon (1997, 105–108) mukaan tämä edistää lapsen ja nuoren moraalien kehittymistä.

Sirkustoiminta tuottaa esteettisiä elämyksiä ja on paikka, jossa lapsi ja nuori saa kokea tunteita ja käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan. Elämyksiä ei tarvitse hakea päihteistä. Sirkusharrastus on kaikella tavalla lapsia ja nuoria sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa ja tekemistä. Sirkus tarjoaa toimintaa, joka syrjäyttää päihteet.

Sosiaalipedagogiikassa pyritään kasvatukselliseen yhteisöllisyyteen. Kasvatuksen päämääriä ovat Hämäläisen (2007, 180) mukaan osallisuus, elämänhallinta ja yhteiskunnan tietoinen jäsenyys. Sivistys nähdään itsekasvatuksena ja tietoisena vaikuttamisena omaan elämänkulkuun. Kasvatuksen tulisikin mielestäni valmistaa nuorta itsenäiseen elämään siten, että hän saa vähitellen enemmän vapautta, mutta samalla myös vastuuta oman elämänsä valintojen suhteen. Siten ulkoinen säätely muuttuu vähitellen itsesäätelyksi ja omien tietoisten ja harkittujen valintojen tekemiseksi. Sirkusharrastukseen sisältyy myös itsekasvatusta.

Sirkus antaa kokemuksen osallisuudesta. Vaikuttava sirkus -hankkeen tutkimustuloksista voitiin päätellä, että sosiaalinen sirkus toimii hyvänä syrjäytymisen ehkäisijänä, sillä se vastaa yhtä aikaa moniin eri tarpeisiin. (Kekäläinen & Kakko 2013, 16). Sirkusharrastus on siis osa ehkäisevää päihdetyötä. Se on myös osa nuorisotyötä ja kasvatusta. Kasvattajien kriittiset päihdeasenteet ja nuorta kunnioittavan keskusteluyhteyden säilyttäminen ja vaaliminen nuoren kanssa voivat olla merkityksellisiä suojaavia tekijöitä nuoren päihdeasenteiden ja päihteidenkäytön tai niistä pidättäytymisen suhteen. Sorin Sirkuksen sirkusopettajat ja sirkusohjaajat eivät koe päihdevalistusta omaksi tehtäväkseen, mutta ovat valmiita ottamaan päihdeasiat esille nuorten kanssa, jos tilanne sitä vaatii. Tästä esimerkkinä oli Sorin Sirkuksessa koettu tilanne, kun sirkusoppitunnin aikana oli huomattu, että muutamalla nuorella oli nuuskaa tunnilla. Nuuskan käytön huomattuaan opettajat ottivat asian heti puheeksi heti nuorten kanssa. Nuorten kanssa sovittiin, että nuuskaa ei vastedes tuoda sirkuksen tiloihin. Nuoren lähellä olevien aikuisten riittävä reagointi ja varhainen puuttuminen nuoren päihteiden käyttöön, silloin kun se aiheuttaa jonkin asteista huolta, on tarpeellinen ja oikeutettu kasvatuksellinen väliintulo. Sorin Sirkuksessa saatetaan nuoria ennen esiintystä muistuttaa siitä, että esiintymiset edellyttävät esiintyjien olevan kaikinpuolin hyvässä vireessä ja kunnossa. Sorin Sirkuksessa tämän ymmärretään tarkoittavan riittävän levon lisäksi myös päihteettömyyttä.

Sorin Sirkuksen sirkusopettajat ja –ohjaajat suhtautuivat ehkäisevän päihdetyön yhteistyömahdollisuuksiin innostuneesti. Halukkuutta yhteistyöhön olisi, jos tarvittavat resurssit siihen löytyvät. Opettajilla ja ohjaajilla oli useita käytännönläheisiä ja toiminnallisia ideoita siitä, miten sirkusta voisi käyttää ehkäisevässä päihdetyössä.

Sirkusopettajat eivät kokeneet tarvitsevansa mitään erityistä tukea (tietoa tai koulutusta) työhönsä ehkäisevästä päihdetyöstä. Sosiaalisen sirkuksen ryhmien ohjaamista varten päihdetietous voisi heidän mielestään kuitenkin olla hyödyllistä ryhmän taustojen ymmärtämisen ja ryhmälle sopivan toiminnan suunnittelun kannalta.

Ehkäisevän päihdetyön ja nuorten hyvinvointiin liittyvien asioiden ympärille kokoontuminen (esimerkiksi Preventiimin järjestämissä koulutuksissa) voisi mielestäni lisätä kasvatus- ja ohjaustyössä tarvittavaa valppautta havaita ja toimia tilanteissa, joissa nuori tarvitsee aikuisen tukea elämänhallintaansa ja elämäntapavalintojensa tekemiseen. Yhteinen keskustelu tai koulutus ehkäisevän päihdetyön teemoista voi auttaa työyhteisöä omien arvojen ja kasvatuksellisten näkemysten entistä parempaan tiedostamiseen, minkä ei tarvitse tulla esille esimerkiksi päihdeasioiden erityisenä korostamisena tai esille tuomisena. Se voi vaikuttaa oman työn kasvatuksellisen puolen tiedostamisena ja vahvistumisena. Kasvattajan tietoisuus taustalla vaikuttavista ylemmän tason tavoitteista, kuten päihdeettömään elintapaan ohjaaminen, voi siirtyä tarvittaessa helpommin toiminnan tasolle.

Kasvattaminen ja ohjaaminen on myös tulevaisuuteen suuntautuvaa työtä. Vaikka päihdeasiat eivät olisi ajankohtaisia nuorille juuri tällä hetkellä, he varmasti joutuvat kohtaamaan päihdeasiat jossain vaiheessa elämäänsä. Jos nuorilla on ollut mahdollisuus ennen tätä pohtia päihdeasioita turvallisen aikuisen kanssa, he ovat valmiimpia tekemään päihdeiden suhteen periaatteellisia valintoja, kun he joutuvat tilanteeseen, jossa niitä pitää tehdä. On valitettavia esimerkkejä siitä, miten vuosia sitoutuneesti esimerkiksi urheilua harrastanut nuori tai nuori aikuinen harrastuksen lopetettuaan päätyy ikään kuin tyhjiöön, jossa entisen kurinalaisen elämän tilalle tulee paljon vapaa-aikaa ja vähitellen myös päihdeiden käyttöä. Vaikka riskiehkäisy ei olisikaan ajankohtaista sirkusharrastajien parissa, asennekasvatusta tarvitaan myös tulevaa aikuisuutta silmällä pitäen. Asennekasvatuksessa ei tarvitse lähteä pelottelu- tai kiel-

tolinjalle. Pääteettömän elämäntavan puolesta puhuu parhaiten aikuisten oma esimerkki.

Nykyään puhutaan paljon eri toimijatahojen keskinäisen yhteistyön sekä kumppanuushankkeiden puolesta. Se ei ole vain taloudellisesti järkevää. Kasvatus- ja ohjaustoiminnassa kumppaneiden kanssa voidaan yhdessä nostaa yhteisiä tärkeitä nähtyjä arvoja ja asioita yleisempään tietoisuuteen. Harrastustoiminnalla on yhteiskunnallistekin merkittävä rooli sekä kasvatuksellisessa mielessä että kansanterveyden kannalta. Harrastustoiminnan piiristä ihmiset löytävät tarvitsemansa lähiyhteisön ja siinä itselleen merkityksellisen jäsenyyden. Harrastustoiminnalla on terveyttä ja mielenterveyttä edistäviä vaikutuksia. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukeminen on viisasta sijoittamista, joka tuottaa hyvinvoivia aktiivisia kansalaisia. Sirkuksella on positiivinen ja energinen imago, ja uskon, että olisi mahdollista houkutelaa sosiaalisen sirkuksen toiminnan pariin uusia harrastajia. Erityisryhmät, jotka varmasti hyötyisivät sosiaalisesta sirkuksesta ovat syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret sekä maahanmuuttajat. Sosiaalinen vahvistaminen on vaikuttavaa ehkäisevää päihdetyötä ja mielenterveystyötä, jolla edistetään kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tässä nuorisosirkukset ja ehkäisevän päihdetyön toimijat voisivat yhdistää voimansa ja osaamisensa.

6.2 Kehittämissuositukset

Tulen esittelemään valmiin opinnäytetyöni ja sen kehittämistyön tulokset tilaajataholle Preventiimille sekä Humanistiselle ammattikorkeakoululle ja Sorin Sirkukselle.

Suosittelen kehittämistyöni jatkoksi, että

1. Preventiimi on yhteydessä Suomen Nuorisosirkusliittoon ja/tai Suomen Nuorisosirkusliiton sosiaaliseen jaostoon Sorin Sirkuksen sosiaalisen sirkuksen vastuupettajan välityksellä ja sopii tapaamisen, jossa neuvotellaan mahdollisuudesta suunnitella ja järjestää sirkusohjaajille ja –opettajille ja vapaaehtoisille ryhmäohjaajille tarkoitettu koulutus, jossa on ehkäisevän päihdetyön sisältöjä,
2. Preventiimi tiedustelee Sorin Sirkukselta mahdollisuutta edetä CIRCUS+ -hankkeessa siten, että syntyisi keskustelua ehkäisevän päihdetyön sisällyttämisestä

ainakin soveltuvin osin hankkeessa suunnitella-olevaan eurooppalaisen yhtenäisen sirkusopettajakoulutuksen opetussuunnitelmaan ja

3. Preventiimi neuvottelee Sorin Sirkuksen kanssa mahdollisista yhteistyöhankkeista.

6.3 Kehittämistyön arviointia

Jotta lukija voisi arvioida kehittämistyöni johdonmukaisuutta ja uskottavuutta, olen pyrkinyt edellä kuvaamaan aineiston keruun ja aineiston analyysin eri vaiheet, jotka ovat johtaneet esitettyihin päätelmiin ja tulkintoihin. Olen pyrkinyt kehittämistyöni kaikissa vaiheissa toimimaan johdonmukaisesti. (Virtanen 2006, 202).

Kehittämistyöni luotettavuutta arvioitaessa on lähtökohtana kehittämistyölleni asetetut tavoitteet ja se, miten hankkimani aineisto siihen vastaa. Aineiston tulisi kuvata haastateltujen näkemyksiä todenmukaisesti. Kehittämistyöni tulokset heijastavat nähdäkseni hyvin haastateltujen ajatusmaailmaa. Varmistaakseni tämän annoin analyysivaiheessa tiivistämäni ja luokittelmani aineiston haastateltavien arvioitavaksi. Heillä oli myös mahdollisuus tehdä lisäyksiä, mikäli jokin oleellinen asia olisi aineistosta puuttunut. Kun kuvasin aineistoa ja tuloksia, pyrin antamaan haastattelusta otetuilla suorilla lainoilla sirkusopettajien näkemyksille autenttisuutta.

Kehittämistyöni tulokset ovat myös osin yleistettävissä, sillä niistä löytyy vastaavuuksia edellä esiteltyihin aiempiin sirkuksen hyvinvointivaikutuksia tutkineisiin tutkimuksiin. Kehittämistyötäni voidaan pitää luotettavana, koska kehittämistyössä olen tutkinut kehittämistehtävän mukaisia asioita, hankittu aineisto vastaa asetettuihin kehittämiskysymyksiin ja aineiston analyysi on tehty oikein.

Kehittämistyöni onnistumista tulee tarkastella myös tilaajatahon asettamien tavoitteiden valossa. Antoiko se vastauksia asetettuihin kysymyksiin? Pyysin tästä arvion kehittämistyön tilaajalta. Tilaajataho Preventiimin edustaja arvioi kehittämistyöni antaneen heille hyvän kuvan siitä, miten Sorin Sirkuksessa ehkäisevä päihdetyö ajatellaan oman työn ohessa. Sorin Sirkuksen opettajien ja ohjaajien työ on sosiaalista vahvistamista ja tukee vahvasti ehkäisevän päihdetyön tavoitteita. Preventiimin kan-

nalta on tärkeää, että sirkuksen opettajat ja ohjaajat tiedostavat edistävänsä ehkäisevän päihdetyön tavoitteita, ja että heillä on valmiudet keskustella päihdeasioista nuorten kanssa. Työssään he voivat korostaa terveellisten elämäntapojen ja itsetunnon merkitystä. Ehkäisevä päihdetyö ei tarkoita päihteisiin keskittymistä, päihdevalistusta ja pitkiä päihdekeskusteluja. Kehittämistyön tehtävänä oli lisätä sirkusopettajien ja ohjaajien ehkäisevän päihdetyön tietoisuutta omassa työssään. Tämä luo hyvän pohjan jatkossa keskusteluille yhteistyöstä.

Kehittämistyölläni on mielestäni laajempaakin yhteiskunnallista merkitystä, koska sen tulokset osoittavat harrastustoiminnan myönteiset vaikutukset lasten ja nuoren kehitykselle ja hyvinvoinnille. Koulujen kerhotoimintaan tulisi panostaa ja eri harrastusryhmille tulisi jakaa riittävää tukea, jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet harrastaa heitä itseään kiinnostavia asioita.

Tässä kehittämistyössä nousseita toimintaideoita voidaan soveltaa laajemminkin nuoria tavoittavassa työssä ja järjestötyössä. Nuorten festivaaleilla ja tapahtumissa puistojongleeraus on hauska tapa luoda kontakteja nuorten ja ehkäisevässä päihdetyössä aktiivisesti toimivien vapaaehtoisten nuorten välille. Sosiaalisen sirkuksen toimintapajassa maahanmuuttajat ja kantaväestön edustajat voivat yhteisen tekemisen kautta ylittää kulttuurisia ja kielellisiä rajoja ja kokea yhteisöllisyyttä. Järjestötyössä sosiaalisen sirkuksen toiminta voi olla osa vapaaehtoisten virkistystoimintaa ja työyhteisöjen työhyvinvointia edistävää tyky-toimintaa.

Kehittämistyö oli kokemusmaailmaani ja kasvatuksellisia näkökulmia avartava oppimisprosessi. Sorin Sirkus osoittautui antoisaksi kehittämistyön ympäristöksi. Tämän työn myötä osaan arvostaa korkealle sitä työtä, mitä sirkusopettajat ja sirkusohjaajat lasten ja nuorten kanssa tekevät. Vaikutuksen minuun on tehnyt varsinkin se, miten he sen tekevät. Sirkuksessa vieraileva aistii ilon ja positiivisen ilmapiirin, joka sirkuksessa vallitsee. Hämmästelen sitä, miten vähän kilpailuhenkeä sirkusharrastukseen näyttäisi sisältyvän. Sirkuksessa on jotakin sellaista ”koukuttavaa”, joka saa lapset ja nuoret motivoitumaan itse itsensä kehittämiseen ja uuden oppimiseen. Nähdäkseni sirkus edustaa sellaista kokonaisvaltaista ja monipuolista oppimista, joka huomioi

lapsen ja nuoren omana arvokkaana persoonallisuutenaan. Miten tämän voisi siirtää kouluympäristöön? Odotan mielenkiinnolla miten Sorin Sirkuksen ja Tampereen yliopiston suunnitelmat etenevät sen suhteen, että Tampereella voisi tulevaisuudessa erikoistua opettajankoulutuksessa sirkusmenetelmien käyttöön perusopetuksessa.

Kehittämistyön myötä olen oppinut enemmän nuorisoalan ehkäisevästä päihdetyöstä, mikä on minulle ammatillisesti tärkeää. Kehittämistyön tietoperustaa rakentaessani olen entistä paremmin oppinut ymmärtämään arjen kokemusten, tutkimustiedon ja teorioiden keskinäiset yhteydet. Pystyn nyt mielestäni selkeämmin hahmottamaan kasvatukseen liittyvien kysymysten laajempia yhteiskunnallisia yhteyksiä ja merkityksiä. Olen ymmärtänyt, miten merkittävää on ihmisen hyvinvoinnin kannalta olla vuorovaikutussuhteessa toisten kanssa ja tehdä yhdessä jotakin konkreettista. Olen vakuuttunut, että yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia tuottava harrastustoiminta, kuten tässä tapauksessa sirkus, on vaikuttavaa ehkäisevää päihdetyötä.

Mielestäni olisi hyödyllistä ja toivottavaa, että myös oman ammattialani opiskelijat ja työntekijät saisivat opintojensa yhteydessä ja täydennyskoulutuksissa mahdollisuuden perehtyä toiminnallisten menetelmien lisäksi soveltaviin taidemenetelmiin. Sosiaalisen sirkuksen menetelmät ja draamamenetelmät lukeutuvat näihin. Ne ovat menetelmiä, jotka huomioivat ihmisten sosiaaliset ja yksilölliset tarpeet monitahoisesti, kuten tässä kehittämistyössäni olen sirkusmenetelmien osalta osoittanut. Niiden avulla voidaan rakentaa ihmisten välistä luottamusta, kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, ja siten sosiaalisesti vahvistaa yksilöitä ja yhteisöjä.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. PS-kustannus. Jyväskylä: Gummerus.

Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Aho, Sirkku. 1997. Minä. Itsetunto. Teoksessa Moraalikehitys ja sosiaalinen käyttäytyminen. Teoksessa Aho, Sirkku & Laine, Kaarina. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino. 22-23.

Aho, Sirkku. 1997. Moraalikehitys ja sosiaalinen käyttäytyminen. Teoksessa Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino. 142-145.

CARAVAN. Viitattu 25.11.2015. <http://www.caravancircusnetwork.eu/wp-content/uploads/media/CTF-Guidebook.pdf>.

Erkko, Anna, Hannukkala, Marjo & Pruuki, Tomi 2013. Nuoren voimavaroja lisätään mielenterveystaitoja vahvistamalla. Teoksessa Tapio, Mari & Kuula, Tarja (toim.). 2013. Selkenevää, myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 36, 2013. Helsinki. Nykypaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. 4. painos. Jyväskylä: Vastapaino. Gummerus.

Habermas, Jürgen. Tieto ja intressi. Teoksessa Tuomela, Raimo & Patoiluoto, Ilkka (toim.) 1976. Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet 1. Helsinki. Gaudeamus. 118-141.

Herranen, Jatta ja Junttila-Vitikka, Pirjo 2010. Pääkirjoitus ”Osallisuuden vai sosiaalisuuden vahvistamista? Osallisuus ja sosiaalinen vahvistaminen 3/2010. Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimusverkosto. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/node/476>

Heikkinen, Hannu T.L. 2001. Toimintatutkimus – Toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli Raine. 2001- Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu. Virikkeitä aloitteleville tutkijoille. Chydenius-instituutin julkaisuja 2/2001. Jyväskylä: Gummerus. 170 -185.

Hirsjärvi, Sirkka. 1985. Johdatus kasvatustutkimukseen. Kirjayhtymä. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsingin Yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyttinen, Hilikka & Kakko, Sofia & Karkkola, Pia & Åstrand, Riikka 2011. Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Sosiaalinen Sirkus – hankkeen julkaisu. 2011. Tutkivan Teatterityön Keskus. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. Tampere: Tammerprint.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. 1. painos. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, Juha. 2007. Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehityksessä. Teoksessa Sosiaalikasvatuksen teoria - perusteita ja puheenvuoroja. Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.). Tampere: Tampereen yliopistopaino. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. 171,174, 178,180,184.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opari. Opinnäytetyöpakki. Viitattu 25.11.2015 <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki>.

Kekäläinen, Katri & Kakko, Sofia-Charlotta (toim.) 2013. ”Siellä on suupielet korvissa”. Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksista. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampereen yliopisto. Tampere: Tammerprint.

Kiilakoski, Tomi (2011). Teoksessa Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo. (toim.). 2011. Yhteisöllisiä näkökulmia nuoren päihdetyöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja 21. Vaajakoski: Bookwell. 151.

Kurki, Leena (2013). Sosiokulttuurinen innostaminen: Tuki matkalla aikuisuuteen. Tapio, Mari & Kuula, Tarja (toim.) 2013. Selkenevää, myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 36, 2013. Helsinki. Nykypaino. 44–66.

Kuula, Tarja. (toim.). Selkenevää myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 36. Helsinki: Nykypaino.

Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo. (toim.) 2010. Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja 21. Vaajakoski: Bookwell.

Laine, Kaarina 1997. Sosiaalinen käyttäytyminen ja muiden odotukset. Kirjassa Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino. 149-161

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. Finlex. Viitattu 25.11.2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>

Lundbom, Pia & Herranen Jatta. (toim.). 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 24. Jyväskylä: Bookwell.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. International Methelp Ky. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Nisso, Kamilla. Sorin Sirkus. Henkilökohtainen tiedonanto 26.11.2015.

Normann, Maria & Odell, Heidi & Tapio, Mari & Vuohelainen, Elsi. 2015. Nuorisualan ehkäisevä päihdetyö – Hyppää kyytiin ! Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Nuokun sirkus. Viitattu 25.11.2015. <http://www.nuokunsirkus.net>

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Finlex. Viitattu 25.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Nuorisotyön valtakunnalliset palvelu- ja kehittämiskeskukset. Kulttuuri- ja opetusministeriö. <http://www.minedu.fi/OPM/> /Nuoriso

Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen. Vaikuttava sirkus-hanke. Tutkivan teatterityön keskus. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. 2013.

Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Taiteen perusopetus. Sirkustaide. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/taiteen_perusopetus/sirkustaide. Viitattu 10.1.2016.

Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Taiteen perusopetus. Säädökset ja ohjeet. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus. Viitattu 10.1.2016.

Poikajärvi, Tähtitalvikki 2015. Sorin Sirkus viettää kolmikymppisiä. Uutiset 1.4.2015. Hervannan sanomat. Viitattu 25.11.2015. <http://www.hervannansanomat.fi/sorin-sirkus-viettaa-kolmekymppisia/>

Preventiimi. Viitattu 15.11.2015. <http://www.preventiimi.fi/>
 Purovaara, Tomi. 2005. Nykysirkus – aarteita, avaimia ja arvoituksia. Cirko - Uuden Sirkuksen Keskus. Helsinki: Hakapaino.

Pylkkänen, Sanna & Viitanen Reijo & Vuohelainen Elsi. 2009. Mitä on nuorisolan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. 2. uudistettu painos. Preventiimi – nuorisolan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja.

Päivärinta, Petra. Suomen Nuorisosirkusliitto ry. Henkilökohtainen tiedonanto 17.9.2015 sekä 25.11.2015.

Soikkeli, Markku & Warsell, Leena (toim.) 2013. Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino.

Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Sosiaalinen sirkus -hanke. Tutkivan teatterityön keskus. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. 2011.

Sorin Sirkus. Viitattu 27.11.2015. <http://www.sorinsirkus.fi/sorin-sirkus/>.

Sorin Sirkus. Sosiaalisen sirkuksen ohjaajan osaamisalueet .Caravanverkosto. Leonardo-kumppanuushanke ”Youth and Social Circus Training: A New Spirit or Europe. Caravan European Youth Circuses and Education Network. Viitattu 25.11.2015 <http://www.sorinsirkus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2012/03/Sosiaalisen-sirkuksen-ohjaajan-osaamisalueet-FINAL>

Sirkusinfo. www.sirkusinfo.fi. Suomalaisen sirkuksen kohtaamispaikka. Suomalainen sirkusammattikoulutus. Suomalaisen sirkuksen kohtaamispaikka. Viitattu 8.2.2015. www.sirkusinfo.fi/fi/suomalainen-sirkus/koulutus.

Suomen Nuorisosirkusliitto. Viitattu 25.11.2015.
<http://www.snsi.fi/index.php?pageName=etusivu&pid=1&cols=1&jarjestys=1>
 Tampereen kaupunki. Taidekaari.
<http://www.tampere.fi/kulttuuripalvelut/lastenkulttuuri/kulttuurikasvatusohjelma/taidekaari.html>

Tampereen yliopisto. Tutkimusuutisten arkisto. Uutiset 28.3.2014. Viitattu 25.11.2015. <http://www.uta.fi/ajankohtaista/tutkimusuutiset/arkisto/ilmoitus.html?id=94061>

Tapio, Mari & Kuula, Tarja (toim.). 2013. Selkenevää, myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisolalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 36, 2013. Helsinki. Nykypaino.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa. Adsume Nuorten päihde-mittari. Viitattu 25.11.2015
<https://www.thl.fi/documents/10531/104447/Ehk%C3%A4isev%C3%A4%0p%C3%A4ihdety%C3%B6%20peruspalveluissa.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Riski- ja suojaavat tekijät. Viitattu 30.9.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/ehkaiseva-paihdeyto/riski-ja-suojaavat-tekijat>

Tuomi Jouni, & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6.uudistettu painos. Vantaa:Tammi.

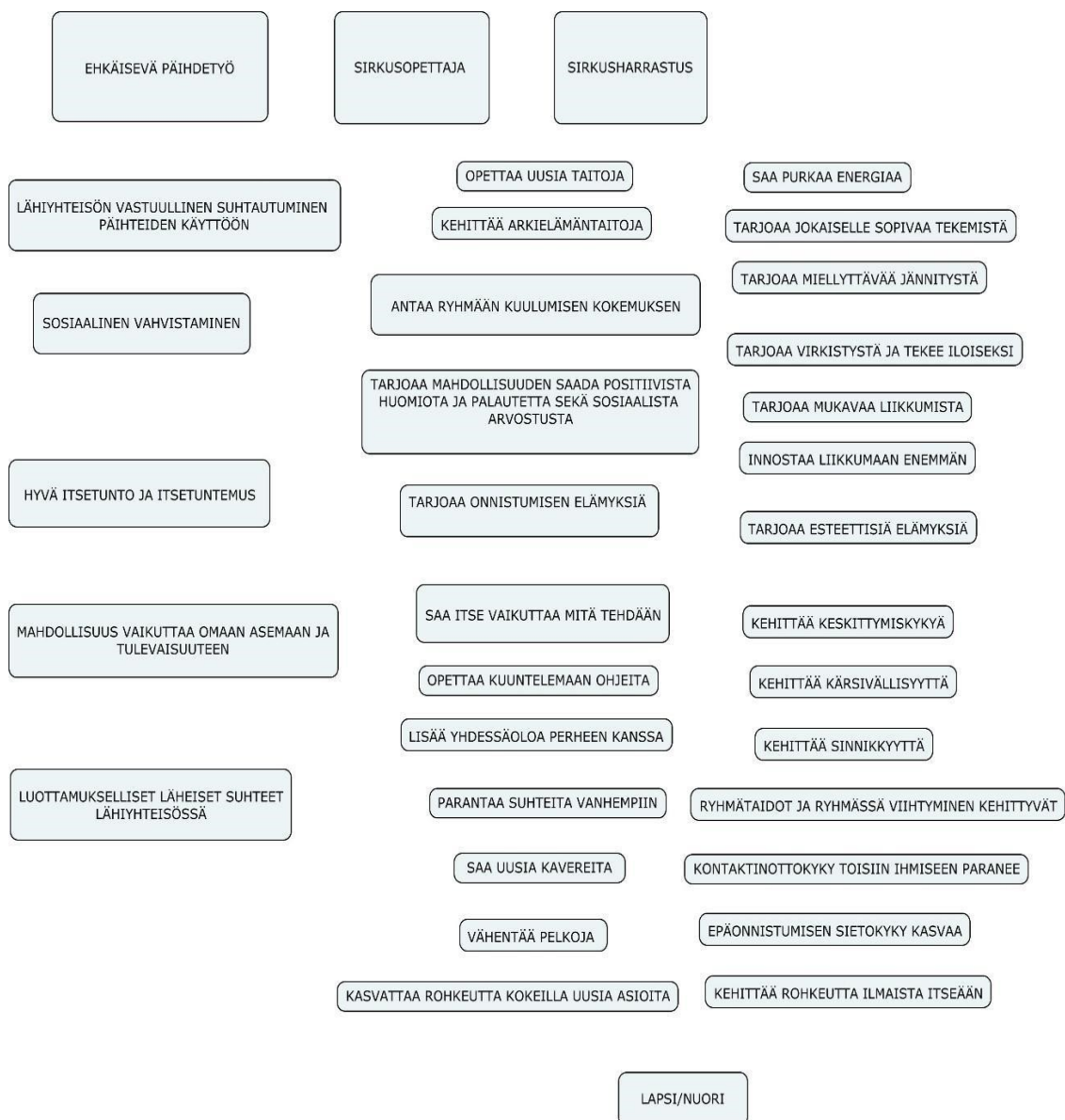
Virtanen, Juha 2006. Kokemuksellisen tutkimuksen luotetavuuskriteerit. Teoksessa Metsämuuronen, Jari. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1.laitos. 1.painos. International Methelp Ky. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. (151–214).

Åstrand, Riikka. 2011. Sosiaalinen sirkus Euroopassa. Teoksessa Hyttinen, Hilikka & Kakko, Sofia & Karkkola, Pia & Åstrand, Riikka. Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Sosiaalinen Sirkus –hankkeen julkaisu. 2011.Tutkivan Teatterityön Keskus. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. Tampere: Tammerprint. (96–98).

LIITTEET

Liite 1.

Kaavio 2. Päihteiden käytöltä suojaavat tekijät (Normann ym. 2015, 3) sekä sirkuksen tutkitut hyvinvointivaikutukset (Kekäläinen & Kakko 2013, Vaikuttava sirkus –hanke).

Liite 2. Ennakkotieto kehittämishankkeesta Sorin Sirkukselle

PREVENTIIMIN TILAAMA OPINNÄYTETYÖ / HUMANISTINEN AMMATTI-KORKEAKOULU kevät 2015- syksy 2015

Toimintatutkimus ja työn kehittämishanke

Työnimi: Sirkusta vai sekoilua? Sirkus osana ennaltaehkäisevää päihdetyötä?

Tavoitteena tutkia Sorin sirkuksen sirkusopettajien käsityksiä sirkustoiminnan vaikutuksista ja mahdollisuuksista ennaltaehkäisevässä päihdetyössä.

- tilaajan, Preventiimin, kontaktihenkilö: kehittämispedagogi X (HKI) (puhelintiedot) etunimi.sukunimi @humak.fi
- toteuttajana yhteisöpedagogiopiskelija Kristiina Rankila
- (puhelintiedot) etunimi.sukunimi@gmail.com
- oppilaitos Humanistinen ammattikorkeakoulu, Nurmijärvi
- ohjaava lehtori X (Nurmijärvi) (puhelintiedot), etunimi.sukunimi@humak.fi
- yhteistyössä Sorin Sirkuksen kanssa, kontaktihenkilö sirkusopettaja X (puhelintiedot) etunimi.sukunimi @sorinsirkus.fi
- tutkimus toteutuu sirkuksen harrasteryhmien toiminnan havainnoimisen ja sirkusopettajien haastattelujen muodossa keväällä, miel. huhti-toukokuussa 2015
- haastateltavien tarve n. 8 henkeä, mielellään sekä naisia että miehiä
Haastattelut/ryhmäkeskustelut 2 ryhmässä á 4 henkeä/ryhmä
- keskustelut nauhoitetaan vain tutkijan käyttöön
- toteutus keväällä 2015 Sorin sirkuksen tiloissa, jos mahdollista.

Haastattelun / ryhmäkeskustelun teemat ja keskeiset tutkimuskysymykset

- 1) Mitä vaikutusta sirkusharrastuksella on ollut omaan kasvuusi ja kehittymiseesi? Mitä vaikutuksia olet havainnut tai oletat sirkusharrastuksella olevan toimintaanne osallistuvien lasten ja nuorten kasvuun?
- 2) Miten ennaltaehkäisevä päihdetyö mielestäsi liittyy tai voisi liittyä työhösi sirkuksenopettajana? / Miksi se ei mielestäsi liity työhösi sirkuksenopettajana?
- 3) Mitä erityistä annettavaa sirkuksella ja sirkuksen ammattilaisilla/harrastajilla voisi mielestäsi olla ennaltaehkäisevään päihdetyöhön? Yhteistyön mahdollisuudet nuorisotyötä tekevien tai sitä tukevien järjestöjen kanssa, esim. Preventiimi.
- 4) Toivoisitko jotain tukea (tietoa, koulutusta tms.) Sorin sirkuksen harrastus- ja kasvatustoimintaa ajatellen ennaltaehkäisevään päihdetyöhön liittyen?

LIITE 3 Ennakkotieto ehkäisevästä päihdetyöstä sirkusopettajille ja -ohjaajille

PREVENTIIMI on valtakunnallinen nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus, joka tarjoaa laadukasta ja monipuolista tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä nuorten parissa toimiville ammattilaisille. www.preventiimi.fi

Ehkäisevän päihdetyön verkosto koordinoi järjestöjen yhteistoimintaa ehkäisevässä päihdetyössä www.ehyt.fi/fi/koordinaatio/ehkaisevan_paihde-tyon_verkosto

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ (Esittely Preventiimin materiaalista)

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta, hyvinvointia ja perus- ja ihmisoikeuksia päihteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Näihin tavoitteisiin pyritään edistämällä päihteettömiä elintapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa. Päihteitä ovat alkoholi, huumeaineet, tupakka sekä lääkkeet ja muut päihtymiseen käytetyt aineet. Myös peliriippuvuus ja –haitat ja muut niin sanotut toiminnalliset riippuvuudet kuuluvat työn piiriin.

Työn menetelmät ja kohteet valitaan kussakin tilanteessa sen tiedon perusteella, mitä tutkimus ja kokemus kertoo parhaista keinoista saada aikaan muutosta parempaan.

Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan

- 1) päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin
- 2) päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin
- 3) päihteiden käyttötappoihin, saatavuuteen, tarjontaan ja haittoihin.

Ehkäisevä päihdetyö jakautuu yleiseen ehkäisyyn, jolla tarkoitetaan kaikille yhtäläisesti suunnattuja toimia kuten päihdevalistusta, ja riskiehkäisyyn, joka kohdistuu tiettyyn kohderyhmään, jolla on jo havaittu riski päihteiden suhteen.

Nuorten parissa tehtävässä ehkäisevässä työssä puhutaan myös sosiaalisesta vahvistamisesta, jolla tarkoitetaan nuorten arjenhallinnan, sosiaalisten taitojen ja osallisuuden tukemista sekä nuorten kuulemista häntä koskevissa asioissa. Sen tavoitteena on elämäntaitoja korostava ohjaus, jotta päihteet eivät nousisi nuorten elämässä keskeiseen asemaan.

Ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä toimintaa. Valtion ja kuntien velvollisuus on luoda työlle riittävät rakenteet. Mukana työssä ovat monet eri viranomaiset, järjestöt, yritykset ja yhteisöt. Ehkäisevä päihdetyö on myös jokaisen kansalaisen asia. Jokainen voi hankkia tietoa päihdeongelmista ja niiden ehkäisemisestä sekä virittää omassa ympäristössään keskustelua ja toimintaa.

Me kaikki teemme ehkäisevää mielenterveys – ja päihdetyötä !

<http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipan-kki/Kuuluu%20kaikille.pdf>

<http://www.preventiimi.fi/resurssipankki/preventiimin-materiaalit>